

SVIESA

1

SPALIS - LAPKRITIS - GRUODIS, 1941

F. D. ROOSEVELT

No. 4

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers
Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editorial Board: Dr. J. J. Kashkevich, R. Mizara, A. Gilmanas, A. Bimba, J. Kuodis;
Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York
under the Act of March 3, 1879.

TURINYS

Viskas Laimėjimui Karo - - - - -	109
Mirtis Sužvėrėjusiems Naclams - - - - -	110
Didžioji Gamybos Kova Amerikoje - - - - -	111
Mergaitės Skundas. Eilėraštis. Fr. Šiller. Vertė K. Pr. Inčūra - - - - -	111
Amerikos Darbo Unijos ir Karas. A. Bimba - - - - -	112
Tebūva Lietuva Laisva!... Rojus Mizara - - - - -	114
Uralų Kalnai ir Jų Turtai - - - - -	118
Palydėsiu. Eilėraštis. V. Žilvitis - - - - -	118
Sovietų Sąjungos Mokslininkų Balsas - - - - -	119
Viltis. Eilėraštis. V. Žilvitis - - - - -	119
Negėstantieji Žiburiai. T. Šurnas - - - - -	120
Sugrįžk, Pavasari! Eilėraštis. P. Pilėnas - - - - -	121
Pradžia Mūsų Literatūros. Jaunutis - - - - -	122
Kaukazas: Žmonės ir Turtai - - - - -	123
“Sovietai Tikėjosi” - - - - -	124
Apie Vidinių Liaukų Sistemą. Dr. A. Petrika - - - - -	125
Bielazaras. Pasakėčia. Jonas Marcinkevičius - - - - -	128
Daina Apie Ukrainą. T. G. Sevcenko. Išvertė Juozas Krūminas - - - - -	133
Mokslas Apie Žmogaus Kilmę. Akademikas Prof. T. Ivanauskas - - - - -	134
Daina Apie Volgą. Pagal V. Lebedevą-Kumačą. St. Jasilionis - - - - -	135
Sovietų Sąjungos Turtai - - - - -	136
Poetas. M. Lermontov. Vertė V. Valaitis - - - - -	136
Luther Burbank: Didis Genijus. A. Gilmanas - - - - -	137
Turėsiantiems Gimtį Valkams. Eilėraštis. Achavnis. Vertė J. Ž. - - - - -	141

ŠVIESA

The Light

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Prenumeratos kaina: metams \$1.00.
Pavienis numeris 25c.

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn, N. Y.

Redakcinė komisija: Dr. J. J. Kašklaučius, R. Mizara, A. Bimba, A. Gilmanas, J. Kuodis.
Atsakomąsias redaktorius: A. Bimba.

No. 4

Spalis-Lapkritis-Gruodis (October-November-December), 1941

Metai VIII

VISKAS LAIMĖJIMUI KARO

Šių metų gruodžio 7 dieną, kaip pikčiausi banditai, iš pasali Japonijos orlaiviai pradėjo sėti naikinimą ir mirtį ant Jungtinių Valstijų pozesijų Philippinų ir Hawaii. Mūsų laivai nuskandinti, mūsų jūreivių tūkstančiai pasiusta į jūrų dugną, tūkstančiai civilinių gyventojų sužeista bei užmušta.

Šita diena, pasakė prezidentas Rooseveltas Kongrese gruodžio 8, „amžinai gyvens niekšystėje.“

Mūsų kraštas užpultas. Mes esame įtraukti į Antrąjį Pasaulinį Karą.

„Nepaisant, kaip ilgai teks mums kovoti nugalėjimui šito pasalingo įsiveržimo,“ sako prezidentas, „Amerikos žmonės savo teisinga galybe laimės pilną pergalę... Mes ne tik ginsimės iki paskutiniųjų, bet tikrai taip padarysime, kad tokios rūšies viliūgstė mums niekada nebegrumotų.“

Karas iki pilnos pergalės! Nebeliko vietos jokiems svyravimams bei abejojimams.

Šis karas yra teisingas karas. Šis karas yra žmonių karas prieš barbariškus pavergėjus žmonių ir tautų.

Vienoj pusėje: Jungtinės Valstijos, Sovietų Sąjunga, Anglija ir Chinija, kurios nenorėjo karo, kurios tapo užpultos ir ginasios. Su jomis tautos ir šalys Centralinės Amerikos ir Pietų Amerikos. Su jomis nacių pavergtieji žmonės Europos. Su jomis žmoniškumas, laisvė ir teisingumas.

Kitoje pusėje: Hitlerinė Vokietija, fašistinė Italija ir imperialistinė Japonija. Su

jomis jų įrankiai ir pastumdėliai Suomijos, Vengrijos ir Rumunijos. Su jomis visos barbarizmo ir vergijos jėgos.

Šis karas yra visuotinas karas.

Kaip visų žmonių ir tautų, taip lietuvių tautos ir lietuvių likimas surištas su laimėjimu šio karo prieš fašistinį barbarizmą. Lietuva bus išlaisvinta ir lietuvių tautai prašvis saulė naujo ir laisvo gyvenimo tikrai tada, kada hitlerizmas-fašizmas bus nušluotas nuo žemės paviršio.

Mes laimėsime. Laimės talkininkai. Laimės laisvė ir šviesa prieš barbarizmą.

Bet nereikia apsirikti. Kova bus ilga ir sunki. Kančios bus skaudžios. Reikės didelio pasiaukojimo kiekvieno žmogaus — ne tik kareivio, jūrininko ir orlaivininko, bet taipgi kiekvieno civilinio žmogaus. Ypatinčiai ant darbininkų gula didelė atsakomybė: daugiau amunicijos, daugiau kanuolių, daugiau tankų, orlaivių, trokų ir kitų reikmenų.

Mes pažangieji lietuviai nuoširdžiausiai remiame prezidentą ir vyriausybę šiose pastangose. Mes remiame šį karą ir jo tikslus, už kuriuos kovoja Amerika, Sovietų Sąjunga, Chinija ir visa žmonija.

„Tikrasis tikslas, kurio mes siekiame,“ pasakė mūsų prezidentas gruodžio 9, „yra daug aukščiau ir toliau, negu negražus mūsų laukas. Kada mes vartojame spėką, kaip kad dabar mes turime ją vartoti, tai mes esame pasiryžę, kad ši spėka būtų nu-“

(Tąsa ant 110 pusl.)

MIRTIS SUŽVĖRĖJUSIEMS NACIAMS

Iš Stalino prakalbos, pasakytos Maskvoje, 1941 m. lapkričio
6 d. laike paminėjimo 24 metų revoliucijos sukakties.

Turi būti pavartotos visos priemonės, sako Hitleris, užtikrinimui Vokietijai užkariavimo pasaulio. Jis sako: "Jeigu mes norime sutverti didžiąją vokiečių imperiją, mes turime visų pirma nušluoti ir sunaikinti slavus—rusus, lenkus, čekus, bulgarus, ukrainus. Ir nėra jokios priežasties, kodėl mes to neturėtume padaryti." Žmogus, teigia Hitleris, yra paprastas dalykas nuo pat gimimo. Jį galima valdyti tikrai pagalba kurkos. Jo valdymui visos priemonės yra pateisinamos. Kai to reikalauja politika, galima meluoti, išduoti ir užmušinėti!

"Užmušt!" sako Goeringas, "kiekvieną, kuris eina prieš mus. Užmušt! Užmušt! Ne jūs už tai atsakote, bet aš. Tuo būdu, muškite!"

"Aš paliuosuoju žmogų," sako Hitleris, "nuo jo pažeminančio įsivaizdinimo, kuris yra vadinamas kultūra. Kaip kultūra, taip apšvieta sukanveikia žmogų. Aš turiu tą pirmenybę, kad manęs nevaržo jokie teoretiniai arba moraliniai supratimai."

Viename vokiečių komandos įsakyme, išleistam rugsėjo 29 dieną dėl 489-to infanterijos regimento, rastam pas negyvą karininką, yra parašyta: "Aš įsakau atidaryti ugnį (šauti) ant kiekvieno ruso taip greitai, kaip tik jis pasirodo, iš 600 metrų tolio. Rusas turi suprasti, kad jis turi prieš save pasirūšusį priešą, pas kurį jis negali tikėtis jokio pasigailejimo."

Vienam Vokiečių Aukštosios Komandos atsišaukime į kareivius, kuris buvo rastas pas užmuštą leitenantą Gustav Tiegel, kilusį iš Frankforto, sakoma:

"Jūs neturite nei širdies, nei nervų. Karo metu tatau nereikalinga. Užgniauškite savo jausmus ir pasigailejimą. Užmuškite kiekvieną rusą, kiekvieną sovietą. Nesulaikykite net ir tada, kada prieš jus stovės senelis arba senutė, berniukas arba mergaitė. Užmuškite, ir tuomi jūs išsigelbė-

site patys nuo sunaikinimo. Jūs apsaugosite savo šeimos ateitį ir jūs liksite garsiais ant visados."

Tai štai jums hitlerininkų partijos ir hitlerinės komandos programa ir įsakymai—programa ir įsakymai žmonių, kurie yra praradę visokią panašumą į žmones ir kurie yra nusileidę iki laukinių žvėrių lygio. Ir tai šitie žmonės, be jokios sąmonės ir be jokio unaro, žmonės sužvėrėję, turi drąsos reikalauti išnaikinimo didžiosios rusų tautos, tautos Plekhanovo, Lenino, Bielskio ir Černiševskio, Puškino, Tolstojaus, Glinkos ir Čaikovskio, Gorkio ir Čechovo, Šečenovo ir Pavlovo, Repino ir Surikovo, Suvorovo ir Kutuzovo. Vokiečiai įsiveržėliai nori išnaikinimo karo prieš Sovietų Sąjungos žmones. Gerai, jeigu jie nori, kad šis karas būtų išnaikinimo karas, jie tokį karą gaus!

Nuo dabar mūsų darbas, darbas Sovietų Sąjungos žmonių, darbas kovotojų, komandierių ir politinių instruktorių mūsų armijos ir mūsų laivyno susidės iš išnaikinimo iki paskutinio žmogaus visų vokiečių, kurie įsibriovė į mūsų šalies teritoriją kaip įsiveržėliai. Neturi būti jokio pasigailejimo vokiečiams įsiveržėliams! Mirtis vokiečiams įsiveržėliams!

Viskas Laimėjimui Karo

(Taša nuo 109 pusl.)

kreipta linkui galutino gero lygiai, kaip prieš tuojautinį blogą. Mes amerikiečiai nesame ardytojai—mes esame statytojai.

"Mes dabar esame karo sukuryje, ne užkariavimui, ne atkeršijimui, bet už tokį pasaulį, kuriame ši tauta ir viskas, ką ši tauta atstovauja, būtų apsaugota mūsų vaikams..."

"Mes laimėsime šį karą ir mes laimėsime taiką, kuri ateis po karo."

DIDŽIOJI GAMYBOS KOVA AMERIKOJ

Prieš metus laiko atrodė, jog Amerikoje visko perdaug: ir žaliosios medžiagos ir produktų. Tuo tarpu ši šalis įvedė visuotiną kareiviją ir suklojo apie 70 milijonų dolerių į karinių parbūklų gamybą. Padėtis tuojau pasikeitė. Dabar jau visur skamba balsai, jog beveik visko pradeda stokuoti. Ypatinai pramonė nebespėja parūpinti reikiamo kiekio taip labai reikalingų karo reikmenų. O tų reikmenų reikia ne tik vis augančiai Jungtinių Valstijų armijai, bet suteikimui būtinai reikalingos paramos Sovietų Sąjungai ir Didžiąjai Britanijai.

Prasideda smarkiausia gamybos kova, kokios gal nebuvo mačius nei ši šalis, nei kuri kita šalis visam pasaulyje. Dabar kiekvienam aišku, kad Jungtinių Valstijų gamyba turės būti nukleimiamu faktorium šiam kare prieš hitlerizmą. Nei Sovietų Sąjunga, nei Anglija vienos negali pralenkti hitlerinės Vokietijos ir visos Ašies karo parbūklų gamyboje. O šį karą laimės tas, kas turės daugiausia modernių karo parbūklų. Jungtinės Valstijos, Didžioji Britanija ir Sovietų Sąjunga išvien, pilnai paleidus darban jų gamybą, toli gražu pralenks visą fašistinę Ašį.

Štai kaip dabar stovi Amerikos gamybos kova: Aprūpinimui visų karo reikalų, Amerika šiandien dar pagamina permažai plieno 3,000,000 tonų. Robo arba gumos turime prisivežę iš užsienio tik tai šešiams mėnesiams.

Šiomet mes pasigaminsime tik tai 800,000,000 svarų aluminum, bet 1942 metais šio nepavaduojamo metalo mums reikės net 1,600,000,000 svarų. Mes pasigaminame tik tai 70,000,000 svarų magnesian, bet mums jo reikia 400,000,000 sv.!

Mūsų normalė gamyba cinko pasiekia per metus tik 725,000 tonų, bet mums dabar šito metalo reikia 50 nuosimčių daugiau. Mes pasigaminame tik 600,000 tonų misingio, bet mes turime pasigaminti du sykiu tiek, idant aprūpinti visus karinės gamybos reikalus.

Iš Kanados mes gaudavome nuo 17,000,000 iki 18,000,000 svarų nikelio per metus; 1942 metais jinai turės prisiųsti mums 30,000,000 svarų. Be chromite negalima padaryti plieno. Plieno gi pramonė rezerve teturi 31,700 tonų chromite, tuo tarpu 1942 metais reikės net 8,000,000 tonų! Plieno gamybai taipgi būtinai reikalingas manganas. Vidutiniai mes mangano per metus įvežame iš užsienio apie 600,000 tonų. Bet 1942 metais mums reikės 14,000,000 tonų mangano.

Švino mes pasidarome apie 650,000 tonų, bet mums reikia net 10,000,000 tonų! Cino tepa-

sidarome 90,000 tonų, bet jo mums reikia kelius sykius po 90,000 tonų.

Šilkas tuojau bus nebepricinas civiliams žmonėms, nes šilkas reikalingas gaminimui parakui maišelių ir parašutų. Rayon ir nylon siūlų pasidarome tik 476,000,000 sv., o turime pasigaminti apie 525,000,000 svarų. Vario šiemet pasigaminsime apie 1,470,000 tonų, bet jo mums reikia daug daugiau—vien tik tai kariniams reikalams reikia sunaudoti 1,800,000 tonų.

Čia suminėti trūkumai tik tai pačių svarbiausių dalykų. Valdžios apskaičiavimu, mes nepasidarome ar neturime pakankamam kiekyje net 300 įvairių produktų bei medžiagų. Taigi, kova už gamybos pakėlimą ir praplėtimą, atrodo, dar tik prasideda.

Deja, pilnam gamybinių Amerikos jėgų išvystymui ir paleidimui darban trukdo privatinė pramonės nuosavybė. Dar toli gražu ne visa moderniška mašinerija paleista darban. Dar tebe-turime septynių ar aštuonių milijonų bedarbių. Valdžios spaudimas ant pramonės savininkų nepakankamai sunkus. Visa gamyba tebesi-remia ne šalies reikalų motyvu, bet kapitalistų pelnų interesais.

Mergaitės Skundas

Stai drumsčiai debesys, ūžia giria,
Ten sėdį mergaitė ant kranto, aure,
Pakyla ir lūžta galinga vilnis,
Aptemo jos mintys, kaip toji naktis,
Ir ašaros ima riedėti.

“Pasaulis jau tuščias, širdis kruvina,
Daugiau jau nebėr ko betrokšti, gana!
Atsauk, o šventoji, mane skubina,
Man teko jau laimę patirti čionai,
Man teko gyvent ir mylėti!”

Man ašarų srovės vis veltui žibės,
Bet jos neprikels negyvų iš duobės;
Sakyk, kas pagydys tą gelą širdies,
Kai siela pražuvusios meilės gedės;
Tos tau negailėsiu malonės.

“Te ašarų srovės vis veltui žibės,
Nors jos neprikels negyvų iš duobės!
Saldžiausioji laimė sugeltos širdies,
Kada ji pražuvusios meilės gedės,
Bus meilės skausmai ir dejonės.”

Fr. Šiller.

(Vertė K. P. Inčiūra.)

AMERIKOS DARBO UNIJOS IR KARAS

A. BIMBA

Po to, kai nacių barbariškos gaujos įsiveržė Sovietų Sąjungon, įvyko metinės konvencijos abiejų didžiųjų darbo unių judėjimų—Amerikos Darbo Federacijos ir Industrinių Organizacijų Kongreso (C. I. O.). Tai buvo nepaprastos konvencijos nepaprastu momentu. Šios konvencijos įrodė vieną istorinės svarbos faktą, būtent, kad Amerikos darbo unių judėjimas suvienytas už karą prieš hitlerizmą.

O kas svarbiausia ir tipiškiausia, kad pirmutinė griežtai ir nesvyruojančiai pasisakė konservatyviškoji Amerikos Darbo Federacija. Federacijos konvencija prasidėjo spalio 5 d. Seattle, Wash. ir tęsėsi dvi savaites. Jos vyriausias obalsis buvo: *"Iki galutinio laimėjimo prieš Hitlerį ir hitlerizmą!"* Federacijos vadovybė, su William Green ir Mathew Woll prysakyje, davė konvencijai gaires. Federacijos Pildomoji Taryba savo raporte konvencijai pareiškė, kad *"Sovietų Rusija dabar pastatyta į tą pačią kategoriją kaip Didžioji Britanija. Ji kovoja už savo tautinį gyvenimą ir savo teritoriją."* Todėl, toliau nurodo raportas, *"mes, Amerika, turime suteikti Sovietų Sąjungai tokią pagalbą, kokią mes galime, jos kovoje prieš nacių karinę mašiną."*

Konvencijoje labai karštai prieš hitlerizmą kalbėjo William Green. *"Argi mes galime sėdėti nieko neveikę ir laukti, kol šita piktybė pasieks mūsų krantus?"* šaukė Green. Jis ragino konvenciją, visas darbo unijas, visą Ameriką dabar, tuč-tuoja, visomis jėgomis kovoti prieš hitlerizmą. *"Mes turime surasti kelius ir būdus,"* jis sakė, *"kuriais mes galėtumėme aprūpinti tuos, kurie kovoja karo frontuose, kovoja už tai, ką mes laikome prie širdies—už laisvę, liuosybę ir demokratiją."*

Prezidentas Rooseveltas prisiuntė Federacijos konvencijai laišką, kuriame jis dar kartą šaukė darbo unių judėjimą apvienyti spėkas. *"Aš žinau,"* sako prezidentas, *"kad jūs kiekvienas ir milijonai, kuriuos jūs atstovaujate, pridėsite savo pastangas ir visais būdais pagalbėsitės atsiekti tą tikslą,"* tai yra, pagaminti užtenkamai karo pabūklų sutriuškinimui hitlerizmo. *"Jūsų yra didelė atsakomybė,"* prezidentas sako. *"Pavergti darbininkai ištisai pasaulį žiūri į jus kaipo gamintojus jų laisvės priemonių, kurie išlaisvins juos iš vergijos. Aš žinau, kad jūs jų nesuvilsite."* Dar toliau: *"Tiktai apvienyta veikla mes galėsime atmušti nacių pavojų... Suvienijimas*

darbininkų organizacijų būtų neapskaitomos vertės žingsnis pirmyn dėl sukūrimo tikros tautinės vienybės."

Audringais aplopdimais konvencija sveikino Roosevelto laišką.

Darbo Federacijos konvencija nesuvylė prezidento ir Amerikos žmonių. Konvencija vienu balsu užgyrė vyriausybės užsieninę politiką, pasisąždėjo visais būdais kooperuoti apsigynimo gamyboje. Vienbalsiai konvencija pasisakė už teikimą karinės pagalbos Didžiajai Britanijai, Sovietų Sąjungai ir Chinijai. Rezoliucija sako: *"Amerikos darbininkų judėjimas žino, kad pilna pagalba Didžiajai Britanijai, Sovietų Sąjungai ir Chinijai iš Jungtinių Valstijų pusės atidaro kelią galutinam sumušimui Hitlerio armijų ir reakcijos visam pasaulyje... Amerikos ir organizuotų darbininkų ateitis surišta su pasekmingu sumušimu fašizmo."* Todėl Federacijos konvencija sveikina prezidentą Rooseveltą *"už jo raginimą padidinti pagalbą Didžiajai Britanijai, Sovietų Sąjungai ir Chinijai dėl pergalės prieš hitlerizmą."*

Ir taip Amerikos Darbo Federacija parodė teisingas gaires šio karo klausime visam Amerikos darbininkų judėjimui.

C. I. O. Konvencija

Industrinių Organizacijų Kongresas (C. I. O.) laikė savo Ketvirtąją Metinę Konvenciją Detroite nuo lapkričio 17 iki 22. Kaip darbo unių judėjimas, C. I. O. buvo ir yra visais atvejais pažangesnis už Amerikos Darbo Federaciją. Tačiau šio karo prieš hitlerizmą klausimu to galingo judėjimo viduje buvo susidarius ypatinga padėtis. O tą padėtį pagimdė buvęs Kongreso prezidentas ir dabartinis skaitlingos United Mine Workers of America unijos prez. John L. Lewis. Jisai buvo griežtai nusiteikęs prieš karą pačioje jo pradžioje ir dar griežčiau prieš jį išstojo po to, kai Hitleris paskelbė karą ir užpuolė Sovietų Sąjungą. Jeigu, girdi, prieš tai Amerika dar turėjo šiek tiek pamato gėlbėti Anglijai prieš Vokietiją, tai dabar, kai Anglija ir Sovietų Sąjunga tapo talkininkėmis prieš hitlerinę Vokietiją, Jungtinės Valstijos turi laikytis griežto neutralumo.

Taipgi aišku, kad apart mainierių unijos, Lewis turėjo didelės įtakos eilėje kitų C. I. O. organizacijų. Už tai prieš Detroito konvenciją

C. I. O., kaip judėjimas, nors jo prezidentas Philip Murray ir eilė kitų stambių vadų buvo aiškios proroosevolitinės orientacijos, nebuvo aiškiai nusiteikę šio karo klausimu. Visa eilė didelių unių bei valstijų organizacijų, kurios laikė savo suvažiavimus pirmiau, nors pasisakė už rėminą karą prieš hitlerizmą, neišdrso aiškiai pasisakyti už davimą pilniausios paramos šiame kare taipgi Sovietų Sąjungai.

Detroito konvencija turėjo aiškiai nustatyti C. I. O. gaires. Prezidentas Rooseveltas taip pat atskreipė laiškų ir į C. I. O. konvenciją. Jis vėl priminė organizuotų darbininkų atsakomybę šiame pasauliniame krizyje, vėl paragino darbo unių judėjimą apsievietyti, prašė talkon apsigynimo gamyboje ir išreikšė viltį, kad konvencija nesuvis jo ir Amerikos liaudies.

Ir nesuvylė. Didžiausias kreditas priklauso C. I. O. prezidentui Philip Murray. Tarybos raporte konvencijai jis turėjo aiškiai suformuluoti atsinešimą linkui šio karo. *„Darbininkams aišku, kad prieš juos stovi viena užduotis—nugalėti hitlerinį pavojų žmonijai,”* pareiškė Murray. Toliau: *„Mes nuoširdžiausiai ir pilniausiai palaikome tautinio apsigynimo programą... C. I. O. yra tvirtai įsitikinęs, kad mūsų šalis turi dalyvauti sumušime naciškos Vokietijos.”*

Taipgi Murray pareiškė varde Pildomosios Tarybos: *„C. I. O. siūlo pilniausią paramą prezidento Roosevelt politikai teikti visokią ekonominę ir medžiaginę pagalbą Didžiajai Britanijai, Sovietų Sąjungai ir Chinijai, tautoms, kurios veda kovą už išslavimą iš pasaulio nacizmo, to žmonijos priešo.”*

Pagaliau pati konvencija priėjo šio opiausio ir svarbiausio klausimo. John L. Lewiso pasekėjai, kurie susidėjo beveik išimtinai iš mainierių unijos delegacijos, kuriai vadovavo Lewiso brolis, buvo aiškiai nusistatę prieš Amerikos vyriausybės užsieninę politiką. Tačiau jie nedrso balsuoti prieš rezoliuciją: susilaikė nuo balsavimo. O konvencijos priimtoji rezoliucija aiškiai ir nesvyruojančiai nustatė C. I. O. gaires prieš hitlerizmą, už hitlerizmo sunaikinimą. Ši rezoliucija išblaško visokias abejones apie C. I. O. nusistatymą. Kaip Amerikos Darbo Federacija, taip C. I. O. su penkiais milijonais narių stovi už kovą prieš hitlerizmą iki galutinės pergalės.

Istorinė Rezoliucija

C. I. O. Detroito konvencijos istorinė rezoliucija skamba sekamai:

„Kadangi Hitleris ir nacių valdžia savo pas-

tangose užkariant pasaulį tiesioginiai grumoją Jungtinių Valstijų, ir

„Kadangi hitlerizmo laimėjimas reikštų sunaikinimą demokratijos ir pasmerkimą žmonių į fizinio ir dvasinio kankinimo ir ekonominio išnaudojimo bedugnę... Tad lai būna

„Nutarta, kad C. I. O. išreiškia Amerikos darbininkų siekimus ir norus—troškimą ir teisę gyventi ir darbuotis laisvais žmonėmis laisvoje demokratijoje. Amerikos darbininkai netoleruos jokio bandymo apraminti („apyzyti“) tokius elementus arba tokias spėkas, kurios siekia sugriauti arba sukanveikti amerikinę demokratiją.”

„Mes pilnai suprantame ir giliai įvertiname mūsų kraštui pavojus, kurie pareina iš naciškos valdžios ir hitlerizmo agresijos. Mes griežčiausiai pasmerkiamo Hitlerio ir jo nacių gaujų šaltakraujišką žudymą civilių žmonių ir raginame mūsų valdžią sutelkti visas laisvas tautas oficialiam pasmerkimui tos brutališkos politikos.

„Šiuo tarpu Didžiosios Britanijos, Sovietų Sąjungos ir Chinijos žmonės veda didvyrišką kovą sunaikinti hitlerizmą. Prezidentas Rooseveltas, išreikšdamas aiškiausį Amerikos liaudies troškimą, laikosi politikos teikimo pilniausios pagalbos šioms tautoms jų nulemančioje kovoje, kurioje yra įverti ir Amerikos žmonių interesai.

„C. I. O. pareiškia, jog būtų didžiausios svarbos šio krašto saugumui, kad mes tučiuojau suteiktumėme visą galimą pagalbą ir pilniausiai kooperuotumėme su Didžiąja Britanija, Sovietų Sąjunga ir Chinija, kurios nūnai veda kovą išslavimui iš pasaulio nacizmo, to žmonijos priešo, ir sunaikinimui Hitlerio režimo.

„Ši programa turi būti papildyta agresingų prisirengimu ir veikliu gynimu suvienytomis pastangomis Amerikos sauszemio tautų.

„C. I. O. užgria prezidento Roosevelt aiškia užsieninę politiką ir prezidento ir Kongreso suvienytomis pastangomis pastaraisiais laikais pataisyms Neutrality Law, kuris leis mūsų kraštui tuoju apginkluoti ir apginti Amerikos laivus ir Amerikos jūrininkus, gabenančius karo pabūklus Didžiosios Britanijos, Sovietų Sąjungos ir Chinijos didvyriškiems žmonėms ir tuomi užtikrinant greitą nugalėjimą hitlerinės Vokietijos.

„Pasielikimui to tikslo būtina reikalinga tautinė vienybė. Pastangos tokių, kaip Lindberghas, padalinti Amerikos žmones tokiais klausimais kaip antisemitizmas, tur būti iškeltos ir pamerktos kaip Hitlerio Penktoji Kolona. Amerikos žmonės reikalauja, kad jokiems Hitlerio pagalbininkams šioje šalyje ar tai jie būtų mū-

Tebūva Lietuva Laisva!...

Kelios minčių pabiros apie būsimąją Lietuvą. — Kada Lietuvos liaudies valia labiausiai pasireiškė savo ateitį sprendžiant. — 1918 metai. — 1920 metai. — 1926 metai. — 1940 metų birželio 15-toji. — 1941 metų birželio 22-roji. — Kokia Lietuva bus 194..... metais?

ROJUS MIZARA

I.

"Tebūva Lietuva laisva!..."—skambus sakiny. Jis gražina mūsų dainas, margina spaudos skiltis, skamba dažnai nuo estradų ir nuolat ir nuolat veržiasi iš krūtinų visų lietuvių, besisilijančių savo tautos ateitimi. Ir tai visiškai natūralu. Nevertas laisvės asmuo, kuris už ją nekovoja. Neverta laisvės tauta, kuri dėl jos nesi- sieluoja ir už ją nesiaukoja.

Nūnai, kai pasaulis pliaška karo liepsnose, kai visos civilizuotos žmonijos jėgos nukreiptos barbariškam Hitleriui ir jo talkininkams—Japonijai ir Italijai sunaikinti, tarp patrankų bumbų ir trenksmų, tarp sužeistųjų vaitojimų, tarp milijonų karo paliestų dejonų vis garsiau ir garsiau kyla šūkis: *laisvė visoms tautoms apsispręsti savo likimui!* Ir šis šūkis didžiai palengvina hitlerizmo pavergtosioms tautoms jų kalvarijas; jis įkvepia joms drąsos kovoti ir pasiaukoti.

Ne vienas Lietuvos patriotas šiandien stato klausimus: *Kokia Lietuva bus po šio karo?* Kaip, kokia forma, kokiais metodais lietuvių tauta spręs savo ateitį? Kokio pavidalo visuomeninį pastatą Lietuvos architektas—liaudis—pastatys ant hitlerizmo griuvėsių?

Šitie klausimai, be abejo, yra svarbūs, suinteresuoją kiekvieną lietuvį. Bet vargiai, ar yra pasaulyje asmuo, galįs į juos atsakyti. Ir šio rašinio, uždavinys nėra tam, kad spėlioti arba siūlyti Lietuvos žmonėms metodus bei formas, kaip jie turi pasisakyti dėl būsimosios savo santvarkos. Anaipol!

Mūsų tauta, darydama istorinius žygius, be abejo, mokysis iš praeities. O praeities istorija pamokomis labai turtinga. Paimkim tik XX-tą amžių. Kiek per mažiau kaip pusšimtį Lietuvai teko išgyventi didžiausių netikėtumų ir atmainų!

II.

Per ilgus metus buvusi prislėgta ir dalinai ištautinta, Lietuvos liaudis pirmutinį savo šamo-

ningą, kaip tauta, žodį tarė 1905 metų gruodžio mėnesį. Revoliucijos sąjudžio įkvėpta ir išjudinta, lietuvių tauta pasireiškė Vilniaus Seime, kur ji buvo atstovauta atei 2,000 atstovų, visokių sriovių ir visokių sluoksnių.

"...Reikalauti Lietuvai autonomijos su Seimu Vilniuje, išrinktu visuotinu, lygiu, tiesiu ir slap- tu balsavimu, neskiriant lyties, tautos ir tikė- jimo... Kad įgyti autonomiją, pirmučiausiai reikalinga yra galutinai sugriauti prispaudimo tvarką. Tam tikslui reikia vienyti visas Lietu- vos politiškių partijų ir pavienių ypatų pa- jiegas..."

Šitaip skambėjo Vilniaus Seimo rezoliucija- nutarimai, nuaidėję per visą Lietuvą viesulos greitumu. Tačiau žlugus 1905 metų Rusų revo- liucijai, turėjo pasilikti nerealiuoti ir Vilniaus Seimo nutarimai. Tik tie, kurie ištikimai gyve- niman nutarimus vykdino, už tai turėjo užmokėti brangiai savo laisve arba gyvybėmis.

Bet tauta vilties nepametė. Net juodžiausios caristinės reakcijos metai nepalaužė Lietuvos žmonių valios ir pasirizmo siektis laisvės. "Te- būva Lietuva laisva!" neišdilo iš žmonių minčių ir betarpiškai plaukė iš jų krūtinų.

Užėjo naujos baisios audros visam pasauliui. Jos palietė—skaudžiai palietė—ir Lietuvą. Tai buvo pirmas pasaulinis karas. Tūkstaniai lie- tuvių buvo priversti apeisti savo tėvynę, išvyk- stant į Rusijos gilumą; kitiems teko išgyventi kaizerinės armijos okupacijos priepaūdą. Vi- soks judėjimas už Lietuvos laisvinimą buvo žiauriai slopinamas.

Jausdama karo pralaimėjimą ir sau galą, kai- zerio Vilhelmo II-rojo valdžia pasirizjo kaip nors Lietuvą gražiuoju pasiimti savo "globon." Atsi- rado iš pačių lietuvių jai talkininkų. Okupan- tams padedant, lietuvių buvo suaukta (1917 m. rugsėjo 18-23 dd.) Lietuvos konferencija, kuri išrinko Lietuvos Tarybą. Tų pačių metų gruodžio mėnesio 11 d., pirmininkaujant p. A. Sme- tonai, Taryba nutarė sujungti Lietuvą amžinai

ir tvirtais ryšiais su Vokietijos imperija. Rezoliucijos dalis skambėjo: „Lietuvos Taryba stoja už pastovų ir tvirtą susijungimo ryšį tarpe Lietuvos valstybės ir Vokietijos imperijos, apsi-reiškiantį svarbiausia karinėse ir prekybinėse sutartyse ir muitų bei pinigų sistemos bendrumė.“

Ši rezoliucija buvo priimta po to, kai Didžioji Rusų Revoliucija jau turėjo virš mėnesį amžiaus. Lietuvos liaudyje pasireiškė sanbruzdis ir didelis nepasitenkinimas kaizeriškos Tarybos nutarimu Lietuvą Vokietijai prijungti. „Tebūva Lietuva laisva!“ akstino Lietuvos žmones protestams, akstino jos kovon prieš Vokietijos imperijalistams parsidavusius „tautos vadus.“

Tas negalėjo nepaveikti į Tarybą. Ir štai 1918 metų vasario 16-tąją Taryba susirenka ir jau priima kitokią rezoliuciją—be „amžinų ryšių“ su Vokietijos imperija. Bet vasario 16-tosios rezoliucija laikoma užpekyj, nes ji buvo priimta tik bebrudzančiai liaudžiai nuraminti, tik „dėl svieto akių.“ Vasario 16-tosios nutarimą Smetona padeda ant lentynos ir Taryba pasiunčia savo delegaciją pas kaizerį su *gruodžio 11-tosios rezoliucija*. 1918 m. kovo 23 d. Lietuvos Tarybos delegacija įteikė Vokietijos kancleriui von Hertlingui gruodžio 11-tosios dokumentą. Von Hertlingas duoda atsakymą (kovo 24 d.), pareikšdamas pasitenkinimo Tarybos žygiu Lietuvą amžinai ryšiais sujungti su Vokietijos imperija. Antspaudą uždeda kaizeris Wilhelmas II-rasis pareikšdamas, kad ir jis pripažįsta Lietuvą nepriklausoma, bet sujungta amžinai ryšiais su Vokietija ir kad „Lietuva paims ant savęs dalį karo naštos Vokietijos, kuri įvykdino josios paliuosavimą.“

Pagaliau Taryba ieško Lietuvai monarcho. Surasti daug laiko neima—kunigaikštis Urachas apsiima eiti tąsias pareigas. Lietuvai grumoją pražūtis. Bet Vokietijos karo pralaimėjimas, 1918 metų vokiečių revoliucija ir sanbruzdis pačioje Lietuvoje galutinai sumaišo kaizerio ir Tarybos planus Lietuvą monarchiškais pančiais su-rakinti ir Vokietijai atiduoti.

Lietuvoje prasideda didelis masinis brudėjimas. Žmonės kyla ir reikalauja steigti Lietuvoje tarybinę santvarką. Pagaliau 1919 metų sausio mėnesio 5 d. Vilnius pereina Sovietų žinion, įsikuria Sovietų vyriausybė su Kapsuku-Mickevičiumi priešaky.

Pasidaro dvi Lietuvos: darbininkiška ir buržuazinė. Viena Vilniuje, kita Kaune. Eina aštrūs mūšiai. Dėka Vokietijos ir Lenkijos kariuomenės, talkininkavusioms Kauno vyriausybei ir dėka klaidoms, kurias tarybinė vyriausybė padarė, Sovietų šaliminkai Lietuvoje pralaimi; tarybinė vyriausybė sugriūva. Krašte užviešpatauja teroras prieš tuos, kurie kovojo už tarybinę santvarką. Smetona eina laikinojo prezidento pareigas—niekieno nerinktas, tik vakar dar padaręs sutartis su kaizerine vyriausybe—Lietuvą atiduodamas Vokietijai!

Bet abalsis „Tebūva Lietuva laisva!“ neužgniauztas!

III.

Laikinoji Lietuvos vyriausybė, vadovaujama p. Smetonos, Lietuvos liaudžiai laisvės nedavė; Lietuva laisva nebuvo. Visur pasireiškė reakcijos ranka, žiauriai slopinanti ypačiai biednuomenės judėjimą.

Rinkimai į Steigiamąjį Seimą (1920 m. 14-15 dd. balandžio), kuris turėjo išreikšti liaudies valią tautos ateičiai nustatyti, buvo pravesti prie žiauraus režimo. Tik klerikalai turėjo laisvas rankas dirbti—varyti propagandą per spaudą, nuo estradų ir iš sakyklų. Pažangsnėms partijoms rinkiminius darbas buvo labai apkarpytas. O Lietuvos Komunistų Partija buvo nelegali—šimtai josios veikėjų buvo sukišta į kalėjimus, o kurie buvo laisvėje—jie negalėjo eiti į liaudį su savo platforma; neigi jie galėjo statyti savo kandidatus.

Ir todėl krikščionys-demokratai (klerikalai) rinkimus laimėjo, sudarydami absoliutų Seimo atstovų daugumą—59 prieš 53, pastatydami savo valdžią su prez. Stulginskiu kaip prezidentu priešakyje.

Labai įgriso Lietuvos liaudžiai klerikalų viešpatavimas. Ištroškusi ji buvo laisvesnio gyvenimo. Akiplėšiška, žiauriai slopinami kiekvieną laisvės mėgėjęs žmonių pasijudinimą, jie sukėlė prieš save didelę gyventojų daugumą. Todėl 1926 metų pavasarį seiminių rinkimų Lietuvos liaudis laukė labai nekantriai. Ir klerikalų priešai neklydo, kad jiems teks savo oponentus nugalėti. Opozicinės partijos išrinko savo atstovų daugumą. Klerikalams buvo užduotas smūgis. Liaudis laimėjo, nepaisant net ir to, kad ir šitie rinkimai praėjo tuomet, kai kalėjimuose buvo sukišta daug komunistų ir jiems pritariantys!

Naujoji Lietuvos vyriausybė, vadovaujama liaudininkų, tuojau paskelbė politiniams kaliniams amnestiją. Jinai pasirijo pravesti visą eilę krašte reformų: civilinę metrikaciją, kariuomenę sudemokratinti, mokyklą pastatyti aukštesniaiame laipsnyje. Džiaugėsi Lietuvos liaudis, manydama galėsianti neužilgo susilaukti šviesesnės

gyvenimo valandos. Džiaugėsi ir Amerikos lietuviai, manydami, kad jų tėvų žemė atsistos demokratinį ir pažangų kraštų eilėje. Maitinosi gražiomis viltimis visame pasaulyje Lietuvos išeiviai. "Tebūva Lietuva laisva!" rodėsi imsis ir realizuos. Deja!...

Fašizmas—nuožmus, juodas, baisus fašizmas, kaip nematytas debesys, užgulė ant mūsų tėvų krašto, žiauriai nustelbdamas žmonių laisvės pulsą. 1926 metų gruodžio mėn. 16-17 dd., visokios juodosios jėgos vadovaujamos Smetonos ir Voldemaro, kuriems padėjo klerikalai, žiauriai kinto smūgį liaudies valiai. Visokioms darbininkų organizacijoms laisvę organizuoti žiauriai sutrempta. Kalėjimai perpildyti politiniais kaliniais. Ant Lietuvos užgulė tamsi naktis ir ji slėgė, slopino Lietuvos žmones per virš 14-ką metų!

Atrodė, kad ir žodžius "Tebūva Lietuva laisva" žmonės pamirš, jų negalėdami kartoti. Atrodė, kad, beviltėje gyvendami, Lietuvos žmonės nežinos ką darys laisvę suradę.

IV.

1940 metai. Pasaulis kamuojamas naujais sukrėtimais. Antrasis pasaulinis karas. Hitlerio gėvėdos pačiame "įsismaginime" siautė vakarų Europoje—buvo tik ką pavergusios Daniją ir Norvegiją ir darė žygius visai Europai pavergti. Lietuva stovėjo jo žygio programoje. Lietuvos pasienį buvo sutraukta tūkstančiai ginkluotų "tūristų." Gal birželio 20 d., gal biskelį anksčiau, gal vėliau jie ateis į Lietuvą ir ją užims Hitleriui, kad paskui lengviau jiems būtų sunaikinti Sovietų Sąjungą. Smetonos vyriausybė slaptait tariausi su Hitleriu, o viešai bando nuduoti esant geruose santykiuose su Sovietų Sąjunga.

Molotovas praneša, kad į Lietuvą yra siunčiami papildomi Raudonosios Armijos pulkai. Po draug reikalaujama, kad Merkio vyriausybė pasitrauktų, užleisdama vietą kitai. Smetona saukia vyriausybės narių posėdį. Nutariama Molotovo reikalavimo klausyti. Birželio 15 d. Smetona, kuris naktį iš gruodžio 16 į 17 dd., slaptait suorganizavo karininkų būrį žmonių išrinktąją vyriausybę nuversti, dabar taip pat slaptait su savo svita bėga iš Lietuvos tiesiog į Berlyną!... Lietuvoje džiaugsmo sąjūdis, kokio toji šalis nebuvo mačiusi...

Ministerių pirmininkas Merkys pakviečia Justą Paleckį sudaryti Lietuvai vyriausybę. Ją sudaro Paleckis ir prof. Vincas Mickevičius-Krėvė.

Tuoju politiniai kaliniai anti-fašistai paleidžiami. Miestuose ir miesteliuose žmonijai mani-

festacijos, kokių Lietuva nebuvo mačiusi. Naujos reformos pravedamos. O tuo pačiu sykiu rušiamas įstatymas rinkimams į Lietuvos Seimą.

Rinkimai į Liaudies Seimą įvyksta liepos 14-15 dd. "Liaudies atstovus rinkti turi teisę Lietuvos piliečiai, suvėję prieš balsavimą nemažiau kaip 21 metus amžiaus," sakė specialis įstatymas. "Liaudies atstovu gali būti renkamas Lietuvos pilietis, suvėjęs rinkimų dieną nemažiau kaip 21 metus amžiaus."

Balsavimuose dalyvavo tarpe 95 ir 100 nuoš. visų Lietuvos turinčių teisę balsuoti piliečių, kurie išrinko 79 atstovus. Rinkimai buvo praversti visuotinai ir slaptait, bet pagal naują, iki tol Lietuvoje nevertotą metodą. Iš 79 Seimo atstovų 67 buvo lietuvių tautybės, žydų 4, lenkų 3, baltarusių 3, rusų 1 ir latvių 1. Sulyg profesijomis, valstiečių buvo 24, darbininkų 21, inteligentų-intelektualų 30, kareivių 4.

Liepos 21 d. susirinkę Liaudies Seimo atstovai vienbalsiai nutarė: "Lietuva skelbiama Socialistine Tarybų Respublika." Jis nutarė prašyti Sovietų Sąjungą, kad priimtų Lietuvą į savo tautų šeimą. Tam tikslui išrinko specialę delegaciją vykti į Maskvą su prašymu.

Rugpjūčio 3-4 dd. Sovietų Sąjungos Aukščiausios Tarybos suvažiavimas Maskvoje vienbalsiai nutarė Lietuvą priimti į Sovietų Sąjungos tautų šeimą.

Ir taip Lietuva patapo socialistine, patapo nare didžiosios SSSR. "Kas nedirba—tas nevalgys," garsiai skambėjo obalsis.

Per trumpą savo gyvimą, mažiau kaip metus, socialistinę Lietuvą pravedė daugybę naudingų biednuomenėi reformų. Suvalstybino bankus, fabrikus; žemę išdalino bežemiams ir mažžemiams—virš 72,000 bežemių ir mažžemių žemdirbių gavo žemės; įvedė nemokamą mokslą; nemokamą gydymą; bažnyčią griežtai atskyrė nuo valstybės.

Lietuva ėjo į naują civilizaciją, į naują gyvenimą. Jeigu pereinamasis laikotarpis nebuvo lengvas; jeigu dėl jo turėjo net nukentėti turtingesnieji sluogsniai—visiškai natūralu. Be skausmų negali gimti niekas naujas. Šiame laikotarpyje visų Lietuvos žmonių gyvenimo negalima buvo matuoti tuo, koks jis buvo tuomet, bet reikėjo vyriausiai matuoti—koks jis bus ateityje. Nes tai buvo pereinamasis laikotarpis. Poeto žodžiais:

*Nebus alkanų nei vyžotų,
Kas dirba, tam teks jo dalis.
Jei priešas žiaurusis grumotų,
gins laisvę tarybų šalis.*

V.

Lietuvą, kaip ir šeštadalį pasaulio, su kuriuo ji buvo savo likimą surišusi, užpuolė pasalingas priešas Hitleris. Žiaurus, nepaprastai ginkluotas, labai galingas priešas!

Iš anksto viskas slapta buvo paruošta. Lietuvoje slapta buvo susiorganizavę būriai "aktyvistų", laukiančių ateinant Hitlerio. Berlyne tu-pėjo "valdžia" su pulk. Škirpa priešakyje, laukianti pašaūkimo į Kauną. Tegu tik pirmas vokiečių šūvis bus iššautas! Tegu tik pirmoji vokiečių bomba nukris ant Kauno! Tegu tik pirmasis vokiečių tankas pereis Lietuvos-Vokietijos sieną!...

Naktis iš birželio 21 į 22 dieną. Naktis iš šeštadienio į sekmadienį. Per savaitę išvarę, žmonės kietai miega, ilsis. Visoj šalyje ramybė. Staiga įvyksta eksplozija. Viena, kita, trečia! Daug jų. Į Lietuvą ir visą Sovietų Sąjungą veržiasi tankai, artilerija, pėstininkų pulkai. Jie šauda, naikina viską. Pasalingas priešas užpuola mūsų tėvų kraštą, visą šeštadalį pasaulio, su kuriuo buvo padaręs sutartį nekariuoti per dešimt metų! Užpuola be jokio išpėjimo civiliniams gyventojams pasisaugoti. Prasideda didžiausias žmonijos istorijoje karas! Karas tarp civilizacijos priešo ir jos gynėjo!

Netikėtai užpuolęs, stipriai apsiginklavęs priešas, drūtesnis—jis stumia Raudonosios Armijos dalinius į Sovietų Sąjungos gilumą. Lietuvoje slaptai veikė Kvislingai ("aktyvistai") stoja užpuolikai talkon. Kažin kas iš Kauno radio paskelbia, jog Lietuva tampa "laisva ir nepriklausoma" ir ji įstojanti į Hitlerio organizuojamą "naują Europos santvarką"—vadinasi, nacišką santvarką!

Bet tai buvo didžiausia apgaulė. Jokios nepriklausomybės, jokios laisvės Lietuva nei sekunda nematė nuo birželio 22 dienos. Jokios Lietuvos vyriausybės, net Hitlerio paskirtos, Lietuvos žmonės per tą laiką neregėjo. Lietuva valdoma Hitlerio paskirtų sadistų—von Rentelno, von Lohses, von Rosenbergo. Jiems padeda lietuviški Kvislingai. Lietuvos ir vardas panaikintas. Ji šiandien žinoma tik kaip "Ostlandas"—"Rytų Kraštas," Vokietijos kolonija. Iš Lietuvos vokiečiai tikisi gauti žemės ūkio produktų ir pigaus darbo.

Dar iki šiol mūsų tėvų žemė tokios priespaudos, tokių kančių nėra kentėjusi, kokias kenčia šiandien. Užgulė ant mūsų tautos nelaimė, kokios ji nėra turėjusi.

Bet ir žiauriausiojo vokiškų nacių režimo prispausti, Lietuvos žmonės nepameta vilties. "Te-

būva Lietuva laisva!" žodžiai dar giliau įsispėjau į kiekvieno patrijoto jausmus, į visą sistemą. Ir tiems žodžiams realizuoti jie nesigailės nei pastangų nei gyvybių!

VI.

Per labai trumpą palyginti metų skaičių mūsų tauta išgyveno daug netikėtumų, sukrėtimų. Kokią gi visuomeninę sistemą ji pasirinko po karo? Kaip ji spręs savo ateitį? Daug kas klausia, daug kas spėlioja. Bet šiandien niekas atsakyti į tai kol kas negali. Tai bus pačios tautos valia. Ji bus savo reikalų šeimininkė. Po draug su visomis Hitlerio pavergtomis tautomis Lietuva išsilaivins iš naciškų retėžių, pasirijš ir tars savo žodį. Lietuvos liaudies tartas žodis bus šventas žodis.

Amerikos lietuviams, besisielojantiems savo tėvų krašto likimu, šiuo metu būsimoji Lietuvos visuomeninė santvarka nėra centralinis klausimas. Vyriausias klausimas, labiausiai rūpimas klausimas yra tas, kad Lietuva juo greičiau išsilaisvintų iš naciškos priespaudos. Bet ji išsilaivinti negalės, pakol Hitleris ir jo naciškos jėgos nebus sunaikintos! Prieš Hitlerį ir jo nacišką jėgą šiandien kovoja visos civilizuotos pasaulis, įskaitant mūsų didžiąją šalį, mūsų naują tėvynę, Ameriką. Tuo būdu, mes, kaip Amerikos piliečiai ir kaip lietuviai, turime dėti didžiausių pastangų gelbėti prezidentui Rooseveltui praversti savo užsieninę politiką; turime remti kariaujančias prieš Hitlerį šalis—Angliją, Sovietų Sąjungą; privalome kovoti už tautinę vienybę, už vienijimą visų Hitleriui priešingų žmonių į bendrą kovą prieš pasaulio civilizacijos ir kultūros neprietelių; turime kovoti prieš visokius penktakolonistus, nešančius disorganizaciją į mūsų eiles, į visokius Hitlerio talkininkus,—atvirus ir prisidengusius. Neišleiskime iš savo minčių ir savo lūpų žodžių: *Tebūva Lietuva laisva!*

Ji bus laisva!

P. S. Kai šis straipsnis ėjo spaudon, atėjo žinios, kad Hitlerio sėbrai—Japonijos užpuolikai—pradėjo karą prieš mūsų tėvynę, Jungtines Valstijas. Kas gyvas stokime mušti banditišką priešą!

Jungtinės Valstijos importuoja arbatos kasmet apie 91,325,000 svarus. Činija, Ceylonas, Holandijos Indijos ir Britanijos Indija yra šaltiniai iš kur Jungtinės Valstijos beveik visą arbatą parsiveža.

URALŲ KALNAI IR JŲ TURTAI

Uralų Kalnai stovi ant Europos ir Azijos sienos. Jie prasideda prie šiaurinio Didžiojo ir pietinių galų atsiremia į Kaspijos Jūrą, nors, tiesa, Kaspijos Jūros pakraščiais Uralo Kalnai jau visai maži.

Uralo Kalnai turi 2,200 kilometrų (apie 1,250 amerikoniškų mylių) ilgio ir nuo 150 iki 200 kilometrų pločio teritoriją. Jų aukštis vietomis siekia virš 2,000 pėdų.

Uralo Kalnai turtingi miškais, o žemės viduje yra labai daug geležies rūdos, vario, misingo, platinos, aukso, sidabro, anglies, nikelio, morganco, titano ir daugelio kitų įvairiausių medžiagų.

Sovietų Sąjunga nuo pat užbaigimo pliečių karo rūpinosi išplėsti Uralo Kalnuose industriją, —viena todėl, kad ten ant vietos yra metalų rūda, o kita, kad Uralai yra saugiausia vieta, kurią sunku pasiekti priešams. Jau 1923 metais Lenino ir Stalino sumanymu buvo suorganizuota Uralo Sritis iš Permio, Sverdlovsko, Čeliabinsko ir Tiūmeno gubernijų.

Ši sritis savo plotu yra didesnė už į daiktą sudėtas Vokietiją, Italiją, Franciją ir Angliją, būtent, turi 1,756,000 ketvirtininių kilometrų. Sverdlovsk ir Čeliabinsk yra didžiausi miestai ir industrijos centrai. Uralo-Kuznecke prie Sovietų valdžios išvystyta galinga plieno ir kitokių metalų industrija. Čeliabinske pastatytas milžiniškas fabrikas traktorių gaminti, kuris į metus gali duoti nemažiau 50,000 mašinų. Karo sąlygose jis gamina tankus. Kuznecko kombinatė išplėstas anglies ir plieno gaminimas.

Tikrieji Uralo Kalnų turtai dar pilnai neištirti, bet apskaitituoja, kad ten yra per 2,000,000,000 tonų anglies ir 1,000,000,000 tonų žibalo.

Iš didžiulių pasaulio milžinų, kuriuos ten Sovietų valdžia pastatė, galima suminėti *Magnitogorsko* metalo fabriką, kuris gali į metus duoti iki 3,000,000 tonų metalo.

Nižne-Tagilske pastatytas kitas didelis fabrikas. Uralo-Kuznecko kombinatas gamina viską —anglį, plieną, mašinas, elektros jėgą ir tt.

Greta juodųjų metalų, Uralai turi labai didelės reikšmės šviesiųjų metalų—vario, cino, aluminium ir kitų. Kazakstanas turi pusę viso Sovietų Sąjungos cino. 1931 metais Belove atidarytas cino gaminimo fabrikas, kurio metinė produkcija yra 12,000 tonų. Kuzbase atidarytas antras su 50,000 tonų metinė produkcija.

Greta fabrikų, plėšėsi galinga elektros gamy-

ba; Magnitogorske pastatyta 250,000 kilovatų stotis; Kemerove 560,000 kilovatų; Kizelyj, Čeliabinske, Sverdlo-Uralske ir kitur atidarytos kitos galingos stotys.

Embos srityj ir eilėje kitų Uralo punktų atidaryta žibalo traukimas. Uralai turtingi miškais ir durpėmis. Sovietų valdžia ten pastatė šimtus naujų fabrikų, pravedė daug plentų ir gelžkelių ir dabartiniu laiku Uralai virto svarbiausiu apsigynimo centru, kuris gamina ginklus ir amuniciją Raudonajai Armijai.

Kada Sovietų Sąjunga buvo priversta perkraustyti daug fabrikų ir dirbtuvių iš Baltarusijos, Ukrainos ir kitų plotų, kuriuos hitlerininkai užėmė arba kur sudarė bombardavimų pavojų, tai veik visi jie tapo perkelti į Uralo sritį. Todėl Uralo Kalnų ir jų srities gamybos pajėgos daug padidėjo nuo karo pradžios.

Palydėsiu

Aš Tave ir vėlėi namo palydėsiu—
Naktis apsiniaukus tamsi ir šalta...
Ant liemenio tavo aš ranką uždėsiu—
Taps žiema paniurus šviesi ir balta.

Bučiuosiu aš tavo įkaitusias lūpas,
Taip kaip jas dar niekad aš nebučiuaviau...
Ir sugrįš slaptas malonumas ūpas,
Už kurį daug kartų gamtai ačiavau.

Mes tada užmiršim ir šaltį ir vėją...
Ir audrų nejausim, kurios staugia čia,
Kuomet meilė puošia mūs didžią idėją—
Mes drąsiai žingsniuosim dieną ir naktį.

Pameni, kai gėlės kada tai žydėjo?
Ir dvelkė vėjalis malonus, tykus...
Lakštingalų dainos mūs jausmus lydėjo,
Ir laikas nebuvo toks rūstus, nykus...

O dabar užėjo žiemos spėkos juodos:
Nors ir pasipuošia baltuoju sniegu...
Bet jos nesuteikia dēlei mūs paguodos,
O tiktai marina klaikioju miegu...

Aš Tave ir vėlėi namo palydėsiu,
Nešamas didingų troškimų bangos...
Ir vėjo siuntimui ašai užvydėsiu,
Kaip Tave apglėbia jis be atvangos...

V. Žilvitis.

SOV. SĄJUNGOS MOKSLININKŲ BALSAS

1941 metų spalio 12 d. Maskvoje Sovietų Sąjungos vadovaujančių mokslininkų susirinkimas priėmė sekamą proklamaciją į pasaulio mokslininkus:

Eidami savo pareigas šioje kovoje, kurią visa mūsų šalis veda prieš fašizmą, mes esame skatinami ne vien tik troškimu išgrūsti kaip galima greičiau tuos barbarus, kurie įsiveržė į mūsų žemę ir kurie dabar sėja neapsakomą naikinimą ir atlikinėja bjauriausias niekšystes, prieš kurias net Genghis Khano ir Attilos įsiveržimai pavirsta menkniekiu; eidami savo pareigas šioje kovoje mes žinome, kad mes padedame pasauliui kovai už demokratinį gyvenimą tautų, kurių mokslui ir kultūrai grumoją fašizmas.

Šis pavojus grumoją visam pasauliui. Fašizmas pasimovęs sunaikinti tautų laisvę, civilizaciją ir mokslinį progresą. Fašizmas iškaneveikė mokslą. Vietoje proto dvasinės pajėgos, hitleriniai barbarai paskelbė brutališkos jėgos, tamsumo ir gyvuliško instinkto kultą.

Geografijos, etnografijos ir istorijos mokslus, kurie tarnaudavo pakėlimui žmonėse giminumum, supažindinimui žmonių su įvairiomis šalimis ir žmonėmis, fašizmas pavadavo taip vadinama "geopatika," kurios vienintėlis tikslas įrodyti hitlerinei Vokietijai teisę grobti ir plėšti svetimus kraštus ir vergti kitas tautas.

Prieš humanizmą, kuris yra ženklas tikrojo dvasinio progreso, fašizmas stato nepaliaujančią karą ir tokius išsigimusius ir sukaneveiktus praktikavimus, kaip "rasinis išauklėjimas," romijimas ir visuotinas galabinimas paliegusių, pasenusių ir sergančių.

Fašizmas yra mirtinas pavojus tiems daiktams, kurie daugiausia gerbiami ir stovi arčiausia mums prie širdies, būtent, kultūrai ir mokslui. Fašizmas panaudoja puikiausias moderniškojo mokslo ir technologijos atsiekimus pūstijimo ir naikinimo tikslams.

Mes mokslininkai turime pareigą surasti būdus pasipriešinti šitiems fašistiniams nevidoms.

Puikiai suprasdami tą savo atsakomybę, mes sovietiniai mokslininkai panaudojame visą savo žinojimą, visas savo pastangas greitam sumušiui hitlerinių gaujų ir nušlavimui ant visados tos rudosios fašistinės pavietrės, kuri užgulė pasaulį. Bet mes žinome, kad fašizmą gali nugalėti tikta aktyviška ir sutartinga kova visų laisvų mylinčių tautų, visų pažangių žmonių visam pasaulyje.

Kiekvienos šalies mokslininkai turi panaudoti visą savo energiją, visą savo žinojimą kovai prieš šitą baisiausią tironiją, kokios istorija dar nebuvo mačiusi—kovai prieš hitlerizmą.

Mūsų darbas visuomet buvo tamptai surištas su mūsų šalies žmonių išsivystymu ir reikalavimais, kurie supuolė su visos žmonijos interesais. Mūsų planuotos ekonomijos vystymasis padarė galimu bėgyje trumpo dvidešimties metų laikotarpio sukurti stambią pramonę ir atstatyti žemės ūkį, kas užtikrino visiems Sovietų žmonėms aukštesnį gyvenimo lygį.

Mes, sovietiniai mokslininkai, pilniausiai pasitikime mūsų galutinam laimėjimui prieš fašizmą; mes pilniausiai pasitikime, kad fašizmas bus nušluotas. Mes tikime, kad viena iš sąlygų dėl visų šalių taikaus sugyvenimo ir bendradarbiavimo, yra lygybė, tarpusavinis supratimas ir gerbimas tarpe tautų; bendras studijavimas kiekvienos šalies kultūros ir ekonominių reikalų, glaudžiausias kontaktas tarpe viso pasaulio mokslininkų ir apvienijimas jų pastangų visos žmonių gerovei.

Mes atsišaukiame į pasaulio mokslininkus tuo laiku, kai visas hitlerinės karinės mašinos svoris tapo uždėtas ant Sovietų Sąjungos liaudies, kai mūsų miestai yra naikinami ir gyventojai plėšiami niekadus pirmiau negirdėtu žiaurumu ir žvėriškumu—tuo laiku, kai aštriausias susikir-

(Tąsa ant 127 pusl.)

Viltis

Mūs tautos sūnūs laimė tikėjo:
Nes ją apčiuopė, nes ją surado...
Kaip savo naudai dirvas akėjo,
Kad nebijoti skurdo ir bado.

Bet juodos spėkos, spėkos vergijos...
Spėkos fašizmo nuožmaus, brutalio!...
Kai žiedai veržės, kai plėtės gijos—
Ištrenkė laimę, atneštą spalio.

Nors mirties spėkos aplinkui siaučia,
Žaibai baisingi raizo visata,
Sutremti žmonės vis tik nujaucia:
Nutrenksim nacių purviną batą...

V. Žilvitis.

NEGEŠTANTIEJI ŽIBURIAI

T. ŠUR-NAS

Astronomai sako, kad kai kurios žvaigždės esančios nuo mūsų žemės taip toli, kad jų šviesa tepasiekia žmonių akis tik po kelių amžių. Gal būt, tos žvaigždės jau užgeso, bet jų pasiūstį ir erdvę šviesos spinduliai tebeklaidžioja ir tepasieks ne mūsų, bet mūsų ainių akis tik po daugelio metų.

Gyveno prieš daug metų nemaža šviesių žmonių, kurie anksčiau už kitus suprato žmonių gyvenimo negerovių priežastis, kurie, nesigailėdami savo jėgų ir net savo gyvybės, kovojo prieš tikiybinius prietarus, prieš biednuomenės išnaudojimą, jieškojo kelių ir būdų išvesti skurstančią liaudį iš tamsios praeities į šviesią ateitį. Tų žmonių jau seniai nebėra, bet jų paskleistos idėjos, nelyginant užgesusių žvaigždžių spinduliai, tebeklaidžioja ir tebešviečia pasaulyje, rodydami, kaip švyturiai, kelia naujomis žmonių kartoms. Tie žiburiai neturėtų užgesti, o su gyvenimu žmonių, tą šviesą uždegusiais, mums būtinai reikia susipažinti.

Mokslo Kankinys Tomas Kampanela

"Aš—Varpas,* pranašaujas naują aušrą."

T. Kampanela.

Pietų Italijos provincijoje Kalabrijoje, Sten-jano kaime, 1658 m. neturtingo ūkininko šeimoje gimė Tomas Kampanela, nepaprastų gabumų vaikas. Trylikametis Tomas buvo toks išsilavinęs, kad galėjo pasakyti kalbą arba parašyti veikalą, ir proza ir eilėmis, pagal užduotą bet kokią temą. Mokslo tais laikais buvo nedaugelio žmonių privilegija, ypač jis klestėjo vienuolynuose, nors ir buvo religijos suvaržytas,—viskas, kas prieštaravo vadovaujamam šventajam raštui, buvo draudžiama ir šalinama. Norėdamas mokytis, Tomas buvo priverstas įstoti į vienuolyną, bet ir ten, vienuolių auklėjimas, sugebėjo į jų skelbiamas "tiesas" žiūrėti kritiškai. Greitai jo keliai griežtai ėmė skirtis nuo pramintų tuometinio mokslo kelių. Jis kelia balsą prieš mokslo pavergimą, prieš jį iškraipiančią bažnyčią. Knygoje "Nugalėtasis Ateizmas" jis pasisako ir prieš religiją:

"Jei lyginami sakysime, kad visas pasaulis yra žmogaus kūno didumo, tai krikščioniškoji

pasaulio dalis bus lygi tik vienam mūsų kūno pirštui. Kodėl gi Dievas panoro išganyti tik vieną vienintilį pirštą?... Kodėl Dievas davė velniui didesnę negalią už tą, kurią pats turi? Dėl savo silpnumo? Dėl nežinojimo? O gal dėlto, kad nenori ateiti mums į pagalbą? Taigi išeina, kad jis per senas, arba per silpnas, arba nieko nežinaš, tinginys, nestropus ir, be to, labai žiaurus... Negalima nepažymėti dar ir to, kad savo malone jis nesiteikė apdovanoti didelį skaičių žmonių kartų, kurios gyveno 3000 ir net daugiau metų bėgyje. Ir kodėl ir dabar Kristaus pagalbos nesinaudoja ir be jos žūsta nesuskaitoma daugybė totorių, japonų, kinų, asių, asių sričių gyventojų?... Kodėl gi Dievas neapsaugoja žmonių nuo bado, maro ir karo? Prie to reikia dar pridėti žalą, kurią mums daro įvairūs pikti gyvuliai, nereikalingas amaras, uodai, gyvatės, augalų spygliai ir t.t., paskui dar įvairios nelaimės, kurias atneša uraganai, tvanai ir kt. Jei Dievas tikrai be galo geras ir viską matęs, visur esąs, kodėl gi ant mūsų galvų krenta eilė įvairių negerovių? Ir kodėl gi blogis nugali gėrį?

"Kalbama, kad viso to kaltininkais buvo Adomas ir Jieva, kuriuos sugundė velnias. Bet kuo gi kalti mes, juk mes čia nedalyvavome..."

Kampanela kovojo ne tik prieš religiją, jis buvo karštas patriotas, geras žmogus, kuris neapkentė įvairių liaudies prispaudėjų. O jo gimtini kaip tik tokių prispaudėjų buvo pavergta. Norėdamas ją išvaduoti, Kampanela sudarė suokalbį, kuris, deja, buvo susektas, nes atsirado išdavikų. Suokalbininkai buvo suimti, įmesti į kalėjimus, kai kurie nužudyti ir nukankinti. Kampanela išbuvo kalėjimuose 26 metus. "Aš buvau kalinamas,—rašė jis,—perėjau 50 kalėjimų, septynis kartus buvau žiauriai kankinamas". Ypač sunku buvo jam iškęsti paskutines kančias—jis buvo kankinamas 40 valandų!

Visas stipriai surištas, suveržtomis rankomis, jis buvo pakartas virš aštraus baslio, kuris badė jo kūną. Budeliai juokėsi, dar stipriau veržė jo virves, vieni tyčiojosi, kiti gyrė jo vyriškumą. Bet jis tylėjo, ir jie negalėjo priversti jį išduoti bendrininkų vardus. Buvo nuimtas nuo virvės tada, kai budeliai nutarė, kad jis nebegyvas. Bet Kampanela, įmestas į drėgną duobę, atsigavo ir išliko gyvas. Iš tos duobės buvo išimamas 15 kartų ir vedamas į teismą. "Iš kur tu toks gudrus?—stebėjosi budeliai,— toks mokytas? Gal velniai

*Kampanela—itališkas žodis, reiškias "mažąjį varpą".

tau padeda?" "Norėdamos pažinti viską, aš aliejaus (tada žibalių lempų nebuvo) išdeginau daugiau, nekaip jūs išgėrėte vyno"—atsakė jiems kankinys.

Jis buvo kaltinamas ne tik už sukilimo rengimą, bet ir už tai, kad "mėgino duoti žmonėms įstatymus aukštesnius už krikščioniškus". Liūdininkai parodė, kad jis negerbęs bažnyčios, kalbėjęs prieš religiją. "Šventosios inkvizicijos" protokoluose, be kita ko, buvo pažymėta, kad "aukščiau pažymėtasis Tomas Kampanela—eretikas, jis ir jo bendrininkai buvo sukilę prieš Dievą, prieš katalikų tikėjimą ir Romos bažnyčią, prieš jus valią", jie sakė, kad "Dievo nesą, kad jį pakeičiantį gamta, kurią mes ir vadiname dievu, o Dievas tai tik tuščias garsas, nesą nei vėlnių, nei pragaro, nei rojaus, o vėlnių, girčių, niekas niekuomet nebuvo matęs, visa tai esančios pasakos, sugalvotos, kad pagązdinti žmones; Marija Magdalena ir Morta buvusios Kristaus meilužės; kad Dievas esąs vienas, bet trijose esybėse, tikėti esą negalima,—jis būtų buvęs panašus į padarą su trimis galvomis" ir t.t. Žinoma, tai buvo tokie baisūs kaltinimai, kad šventieji budeliai turėjo, jų nuomone, neabejotiną teisę vardan Dievo tėvo, sūnaus ir šventosios dvasios kankinti pakliuvusius į jų nagus žmones taip, kaip tik jiems patiko.

Bet ir tiems kancijos negalėjo palenkti geležinės Kampanelos valios ir ištvermės. Sėdėdamas ir kalėjimuose, ir drėgnose duobėse, kankinamas ir kamuojamas, jis tvirtai laikėsi savo įsitikinimų, rašė savo veikalus, rašė himnus... pavasario "Saulė!":

Į tave dabar kreipiuos, Saulė!

Tu gaivini ir duodi gyvybę visiems negalvojantiems ir pasirušusiems mirti.

Pasigalėk manęs, atgaivink ir leisk gyventi ir man—man, kuris daugiau už visus kitus myli tave.

Kaip tu gali palikti drėgnoje ir niūroje tamsybėje tą, kuris visada tave garbino!

Leisk man išeiti iš klėjimo tada, kai žalioji žolė pradės dygti iš žemėlės!

Vai, Saulė, sukaustytas, bet vis laisvas, vienas bet vis dėlto ne vienišas, dejuojantis, bet dvasia ramus, aš tuo sukeliu nerimą savo priešų širdyse...

Pagaliau po ilgų pastangų vienam Kampanelos draugui pavyko apgaulingu būdu ištraukti jį iš kalėjimo: jį pareikalavo atsiųsti į Romą, į "švenčiausios inkvizicijos" teismą. O ten jis buvo išleistas ir tuoj pabėgo į Francūziją, kur ir

praleido paskutinius savo gyvenimo metus, pabaigė rašyti ir sutvarkė parašytas dar kalėjimuose knygas. Svarbiausiuoju jo veikalų laikoma "Saulės Valstybė". "Jei žmonės galėtų atiduoti į bendrą nuosavybę visa tai, kas jiems naudinga, kas jiems duoda laimę, pasaulis pavirstų rojumi",—rašė jis tame veikale.

Jo "Saulės Valstybė" buvusi vienoje Ramiojo Vandenyno saloje. Tarp visų žmonių ten buvusi visiška lygybė, visas turtas priklausė lygiai visiems. Visi dirbo, amatų, meno ir mokslo srityse; fizinis darbas buvęs toks pat garbingas, kaip ir kiti darbai, bet tie darbai taip racionaliai buvo sutvarkyti, kad dirbti tereikėdavo po 4 valandas per dieną. Vaikų auklėjimas buvęs pavestas bendruomenei, nuo 6 metų visi vaikai buvo mokyti. Miestas buvo lyg didžiulis muziejus. Jo sienos buvusios apkabintos paveikslais, braižiniais, žemėlapiais, kitomis mokslo priemonėmis. Mokytis buvo lengva. Gyventojai buvę dideli patriotai, pasiryžę ginti tėvynę ir jai aukotis. Tinginių ir parazitų ten nebuvo. Žmonės garbindavę tėvą—Saulę ir motiną—žemę, jokių nesutarimų ir nesusipratimų tarp gyventojų nebūdavo.

Iš to aprašymo matyti, kad Kampanela buvo komunistinio gyvenimo sutvarkymo šalininkas, svajotojas. Žinoma, tais laikais tokie planai buvo neįvykdoma svajonė, ir tokie žmonės buvo vadinami socialistis-utopistais. (Tas žodis kilęs iš anglo humanisto T. Moore veikalo pavadinimo—"Utopija"—taip buvo pavadinta jo išsvajota laimingoji sala). Bet Kampanelos idėjos buvo sveikos, jos buvo paremtos ir kitų veikėjų, vėliau moksliškai pagrįstos K. Markso ir F. Engelson, o dabar jau einama Tarybų Sąjungoje ir prie praktiškojo įgyvendinimo. Naujoje komunistinėje santvarkoje didžiojo mokslo kankinio Tomo Kampanelos vardas bus laikomas didelėje pagarboje.

(*"Laisvoji Mintis"*)

Sugrįžk, Pavasari!

Sugrįžk, pavasari, pas mus,
Per medžių šakelės,
Per kalnus, ežerus, miškus,
Ir per žydinčias gėles.

Prie sienos vėl jurginiai glausis,
Darže aguonos raudonuos,
Gamtos grožė visi vėl džiaugsis,
Pavasario oru kvėpuos.

Jūro paskęs naktis juodoji,
Veidai visų tuoj pralinksms,
Skaisti saulutė laukiamoji
Bučiuos žemelę, glamonės.

P. Pilėnas.

PRADŽIA MŪSŲ LITERATŪROS

JAUNUTIS

Kokia lietuvių literatūra buvo pirma įsikūrimo krikščionybės, nėra žinių. Veikiausia viduramžiais nematė lietuviškos spaudintos knygos. Bet ir su įvedimu krikščionybės da ne taip greitai Lietuva susilaukė literatūros. Spauda Lietuvoj pasirodė tik pradžioj šešiolikto šimtmečio. Pirmutinė mūsų "literatūra," aišku, turėjo atlikti tą, kas tuomet gyvenime buvo svarbiausia ir reikalingiausia. Kas šiandie mums tik juokas, tas mūsų bočiams buvo svarbi problema ir su ja turėjo painiavos tuometiniai "literatai."

Apie tos gadinės Lietuvos gyvenimą sunku ką apčiuopiamai pasakyti, nes nebūnant spaudos, kur tas gyvenimas būtų atsispindėjęs, nusilinko be pėdsakų. Dabar tenka vaduotis tik "Recessus Generalis" bažnytinių apsilankytojų užrašais. Nors šiuose šaltiniuose neatspindi Lietuvos valstiečio būklė, bet vis dėlto galima pasidaryti abėną vaizdą iš mūsų bočių gyvenimo. Ten randame, kad tuomet Lietuvos liaudis tamsybėje žlugte žlugę. Ten užtinkame, kad kūdikiui gimus pirma iškeldavo puotą, o nusigėrę eidavo kūdikį krikštyti. Būdavo atsitikimų, kad kūmai, būdami girti pameddavo kūdikį "besiilsėdami" pakele. Motinos, būdamos neblaivos, dažnai nuslopindavo savo kūdikius patale. Matomai, tokie dalykai dažnai kartodavos, nes bažnyčia buvo net bausmę įvedus už kūdikių slopinimą. Už pirmutinį nuslopinimą maža bausmė buvo, o už sekantį jau daug aštresnės. Mirėlius apvilkdavo geriausiais drabužiais ir į karstą (grabą) dėdavo pinigus. Kuo mirėlis buvo garbingesnis, tuo laidojimo apeigos buvo ilgesnės, kapas didesnis ir gėrynės ilgiau užsitęsdavo. Bažnyčiai už palaidojimą mokėdavo mėsa, duona, javais, drabužiais ir pinigais. O jau burtininkų-žinių, tai knibždėte knibždėjo. Žmonės juos lankydavo būriais, klausdavo jų apie pavogtus ar pamesčius savo daiktus; o ligose žmonių ar gyvulių ir maro metu, žmonės meldė jų, idant savo burtais jie nuvytų maro dievus nuo jų namų, už ką mokėdavo vežimais javų. Bočiai tikėdavo, kad toki žyniai turi artimus ryšius su dievais ir kam nori, tai gali piktą padaryti. Jie "moka" žmogų sulaužyti, sukreivinti, apakinti ir kitokių šposų pridaryti.

Nėžiūrint, kad krikščionybė buvo užvaldžius visą Lietuvą šešiolikto šimtmečioje, bet reikia nepamiršti, kad ir pagonizmas da nebuvo išgyvendintas. Viename Jurgio Pridikio užrašė mes

randame: "Mes priegtam ištyrėme, jog daug kuršių ir lietuvininkų mūsų šio valsčiaus Ragainės ir Tilžės didį deivių arba stabų garbinimą daro arba laiko, atlinkydami gojus, apieravodami bernelius vaško, arba sąnarius kokius iš vaško padarytus ir paveikslus baudykščio kokio darančius ir kitus šalinėjimus arba žyניavimus bei burtavimus laikančius."

Iš to, kas pasakyta aukščiau, aišku, kad da ne visi lietuviai buvo krikščionys. Priegtam, reikia pasakyti, kad tuo laiku ėjo smarki konkurencija tarp liuteronų ir rymiečių. Taigi, to amžiaus lietuviai buvo pasidalinę į tris tikybas. O tas tikiybinis trynimasis dažnai iššaukdavo kovas tarpe liuteronų ir rymiečių, nes pagonys tuomet buvo tas gardas, iš kurio laisvai galėjo išsivesti viena ar kita pusė. Šios priežastys ir privertė dvasiškius stvertis už spausdinto ginklo ir su jo pagalba tęsti kovą.

Tai maž daug tokiose apystovose Lietuvos literatūra gimė. Jos uždavinys buvo išrišti to momento svarbiausias problemas, apie kurias daugiausia žmonės rūpinos. O iš kitos pusės, kas turėjo nešti naudą krikščionybei.

Pirmutinė lietuviška knyga išėjo 1533 m. Vilniuje, užvardyta: "*Kelionė Dūšios į Aną Gyvenimą*." Buvo atspausdinta gotiškėmis raidėmis. Visa bėda su pirma knyga buvo ta, kad ji nesurado nei pusės šimto skaitytojų.

1545 m. išėjo katekizmas ir mažą Biblija senprusių kalboj. Gi 1547 m. Ragainės klebonas Mažvydyds išleido sąsiuvinį trijose dalyse: pramokti skaityti, liuteriškajį katekizmą ir rinkinį 10 bažnytinių giesmių.

1559 m. pasirodė "Lietuviškas Krikštijimo Formulas." 1579 m. kun. Baltrus Villentas sulietuvino Liutero Enciclicizoną, o 1612 m. kun. Sengstotuvąs ją perspaudino. Tuom laiku pradėjo darbuotis lietuvių literatūroj Jelguvos klebonas Jonas Brėtkūnas. Persikėlęs į Karaliaučių, jis išleido eilių rinkinį ir pavadino "Giesmės Duchanos." Jose buvo 10 senų ir 66 jo paties parašytos arba verstos iš kitų kalbų giesmės. Taipgi jis išleido "Postillę" ir sulietuvino visą Bibliją.

Taigi mūsų pirma lietuviška literatūra gimė Prūsiose, o jos pirmtakūnai buvo: Mažvydyds, Villentas ir Brėtkūnas.

Liuteronų kunigams būnant veiklesniais, jie anksčiau pradėjo rūpintis literatūra, pamokinti

liaudį lietuviškai skaityti ir abelnei plėsti apšvietą. Didžiosios Lietuvos kunigai tik dabar pamatė, kad jiems grėsia pavojus iš liuteronų pusės, nes konkurentas žengia gana plačiu žingsniu pirmyn. Jie buvo priversti stvertis to paties ginklo, kad atmušti liuteronus iš vienos pusės, o rusišką įtekamę, iš kitos.

Pirmiausia griebėsi už lietuviškos plunksnos, Žemaitijos kanauninkas Mikalojus Daukša (rodos, jis neprigulėjo prie Jezuitų zokono), o jį pasekė kiti. Dėja, kunigiškoji literatūra buvo nukreipta, kad lietuvių padarius brostvininkais, davatkomis, kunigais ir tt. Jų literatūra neišdirbo jokių naujų žmonių tipų ir įvesikinių. Vienok su įvedimu spaudos Lietuva žengtelėjo pirmą žingsnį ant kultūros kelio. Pirmame savo katekizme Daukšas rašo šiaip:

“... O kas gi peržengia šitą (pirmą) prisakymą? Šitie ypačiai, kurie garbina ugnį, žemyną, gyvates, žalčius, perkūną, medžius, alkus, medelius, kankius ir kitus biesus ir anie, kurie žynauja, buria, nuodija, alavu ir vašku lieja... ir kurie tai tiki: šitie visi Dievo atsižada, ir pristoja velniop ir už viešpatį sau apturi.”

Gal geriausia apie tos gėdynės liaudies tamsumą pasako Melkijoras Giedraitis savo laiške, rašytam brolijos perdėtiniui. Jis tame laiške sako:

“... nei vieno, kuris mokėtų Pater Noster arba Signum Crucis: ant galo nei vieno, kuris turėtų šiokią tokią pažintį paslapčių tikėjimo; tikrai tuomi jie vienu pasikankina, kad nešam liuteronys — mėsos nevalgom pėnyčioje. Paprastai aukanti perkūniui, garbinti gyvates, ažuolus pagodoti lyg šventus, vėlėms mirusiųjų duoti peną... O tai yra žmonės labai, labai prasti...”

Aišku, tokių dalykų kunigija negalėjo pakęsti, nes bočių aukos ėjo įvairiems stabams, o pati kunigija skurdo ir pyko žiūrėdama į tai. Kad liaudį atitraukti nuo stabų garbinimo, kunigai vartojo ne tik spaudą, bet įvairias gudrybes. Stanislovas Roslovskis vieną vietą rašo, kad kunigai Emanuelis Vega ir Jeronimas Kinskis susisaukė minią žmonių aplink vieną ažuolą ir atlaikė prakeikimo pamaldas. Susirinkusiems liepė imti po akmenį ir mesti į medį. Kuomet akmenys pradėjo atsimušti į medį, tai iš stuobrio kiaurumos išlėkė pelėda. Iš to žmonės suprato (mat, tuomet žmonės pelėdą skaitė už pikta dvasią) savo klaidą ir pradėjo sekti Romos kunigus.

Daukša sutaisė ir lietuvišką abėcėlę. Jis ją sustatė iš lenkiško ir čekiško atjeinto. Vėliaus širvydas žymiai pakeitė, padarydamas ne taip raibą ženklais.

Kaukazas: Žmonės ir Turtai

Kaukazas tai didelis žemės plotas, kuris guli tarpe Juodųjų ir Kaspijos Jūrų. Kaukazas susideda iš Prie-Kaukazijos, tai yra, tų plotų, kurie yra į šiaurę nuo Kaukazo Kalnų, ir Už-Kaukazijos. Kaukazas užima 447,000 ketvirtinaiškų kilometrų plotą.

Kaukazo Kalnai vienu galu atsiremia į Juodąsias Jūras, o kitu į Kaspijos Jūras. Aukščiausias viršūnės: Kazbek turi 5,043 metrus* aukščio; Elbruso viršūnė turi 5,630 metrų; Šchara—5,145 metrus; Dyk-Tau—5,198 metrus. Kaukazo kalnų viršūnės amžinai padengtos ledu ir sniegu. Bet už tai Už-Kaukazijoje, tarpe kalnų, šiltas oras, sub-tropiškas Juodųjų Jūrų pakraščiais, kur auga apelsinai, vynuogės, arbata, medvilnė ir kiti augmenys ir vaisiai.

Kaukazo upės smarkios. Sovietai ant jų pastatė pusėtinai daug vandens jėga varomų elektros gaminių stočių.

Kaukazo oras vasarą pasižymi dideliais karščiais, o žiemą kalnuose dideliais šalčiais. Bet tuo pat metu ir žiemos laikų Juodųjų Jūrų pakraščiais—Suchume, Kutaise, Batume ir eilė kitų punktų, yra sub-tropiška švelnė žiema. Už-Kaukazijoje žiema švelni, su mažai sniego; vasara sausa ir karšta. Žvėrių, žuvų ir augmenų yra labai daugelio rūšių.

Kaukazas turi apie 15 milijonų gyventojų. Gyventojai susideda iš apie 50 skirtingų tautų ir tautelių—abchaziečiai, čerkesai, gruzinai, osetinai, mingrelai, svanai, armenai, jurkai, kurdai, turkai, gorcai, tatamai, talyšamai, ingušai, osteinai, kabardiniečiai, balkarai, karačajai, nagaikai, kamykamai ir kitoki. Sovietų Sąjunga siekdama suteikti kiekvienai tautai ir tautelei laisvę, padėjo visoms tautoms organizuoti jų tautines respublikas arba laisvas sritis, kur jos vysto savo tautinę kultūrą.

Kaukazo turtai labai dideli. Pakalnėse yra didelių miškų, Juodosiose ir Kaspijos jūrose yra žuvų, kalnuose—įvairiausių žvėrių, o žemė—anglies, mangano, įvairiausių brangakmenių, sidabro, aukso, cino, vario ir kitokių metalų. O Bakų ir Groznyj srityse yra labai daug žibalo.

Už-Kaukazija tai Sovietų Sąjungos Florida, kuri kasmetai duoda daug įvairiausių vaisių.

*Vienas metras turi 3 pėdas ir 3 colius.

Pereitais metais (1940) per Atlantiką orlaiviais iš Jungtinių Valstijų į Europą perlėkė 1989 keliauninkai.

“SOVIETAI TIKĖJOSI”

Žymioji Amerikos žurnalistė ir rašytoja Anna Louise Strong parašė naują didžiulę knygą apie Sovietų Sąjungą. Ji tą savo veikalą pavadino “The Soviets Expected It” (“Sovietai Tikėjosi”). Kaip visos kitos šios autorės knygos, taip ši parašyta nepaprastai nuoširdžiu tonu ir lengvu stiliumi. Knyga turi 279 puslapius. Amerikos Lietuvių Literatūros Draugijos nariai, kurie ima ir skaito angliškas knygas, gali šiemet šią vertingą Strong knygą gauti visai veltui.

“The Soviets Expected It” pradėta rašyti ir parašyta jau naciams užpuolus ant Sovietų Sąjungos. Strong atsako į daugybę klausimų, kurie daugeliui iki šiol buvo neaiškūs. Pavyzdžiui, daugeliui ir šiandien dar neaišku, iš kur Sovietų Sąjunga turi tiek karinių pajėgų taip tvirtai atsilaukti prieš Ašies karinę mašiną? Juk taip vadinamą karo ekspertai beveik iki vienam davė

ryškiai nušviečia Sovietų Sąjungos nepuolimo sutartį su Vokietija prieš du metus. Jinai nurodo, kaip nuoširdžiai, beveik desperatiškai Sovietinė vyriausybė stengėsi išgelbėti pasaulio taiką keliu kolektyvės sutarties su Francija, Anglija, Lenkija, Jungtinėmis Valstijomis ir tt. Bet tas visas pastangas sukaneveikė Chamberlainai, Daldierai ir Beckai.

Paskui autorė pereina prie paties vyriausio klausimo: Ar Sovietai atsilaukys? Kas būtų, jeigu pagaliau kad ir baisiausiais kaštais naciai paimtų Maskvą, Leningradą ir net Kaukazus? Ar tai jau reikėtų Sovietų šaliai amžiną pražūtį, karo pralaimėjimą?

Ne, naciai šito tikslo niekada nepasieks, at-sako Anna Louise Strong. Sovietų Sąjunga ne be viena šiame kare. Su ja šitoje titaniškoje kovoje eina visa padorioji žmonija—mes visi, kurie mylime laisvę ir žmoniškumą.

Anna Louise Strong

Sovietams tik mėnesį kitą atsilaukyti. Strong nurodo, kad Sovietų Sąjunga labai seniai, tiesiog nuo pat savo gimimo, tikėjosi užpuolimo. Tam jinai ruošėsi. Ji organizavo skaitlingą Raudonąją Armiją ir gamino karinius pabūklus. Ypačingai po to, kai Vokietijoje įsigalėjo barbariškas nacizmas, Sovietai pradėjo ruošti pasitikimui užpuolimo.

Strong dar kartą nušviečia tuos laikus prieš kelius metus, kai Sovietų Sąjungoje buvo valomasi nuo “penktosios kolonos”—Hitlerio agentų: Zinovjevų, Kamenjevų, Tuchačevskių ir kitų pardsidavėlių. Tas apsisvalymas nuo pardsidavėlių Sovietų Sąjungą sustiprino. Dabar tą mato ir tie, kurie tais laikais praeiksmams svaidė Stalina ir visą sovietinę žemę.

Taipgi dar kartą Strong labai puikiai, labai

Amerikos Darbo Unijos ir Karas

(Tęsa nuo 112 pusl.)

sieji Quislingai arba Hitlerio pakalikiškų valdžių atstovai, kaip Vichy Francijos, nebūtų leista šonai kiršinti žmones arba sėti pasidalinimo sėklas. Tikrai visų mūsų žmonių suvienytomis pastangomis ginti mūsų šalį, remiant mūsų aiškią užsieninę politiką, mes galėsime apginti mūsų pratėvių paliktus mums paveldėjimus.

“Mes raginame mūsų narius prie didesnių pastangų mūsų tautinio apsigynimo programoje: formuluoti nusistatymą, šaukti konferencijas, ir tartis su mūsų vyriausybės žmonėmis, su mūsų darbdaviais ir lokalinėmis grupėmis, idant galinomis bendromis ir apvienytomis pastangomis mes galėtume prisidėti prie sunaikinimo nacizmo ir išlaikymo Amerikos ateičiai mūsų dabartinio laisvo ir demokratinio gyvenimo.”

Pagaliau Jungtinės Valstijos pilnai, oficialiai įsitraukė į šį Antrą Pasaulinį Karą. Tuojau vardu savo organizacijų William Green ir Philip Murray pasiuntė prezidentui ir vyriausybei pažadėjimą pilniausios paramos ir kooperacijos iki karas prieš Vokietiją, Italiją ir Japoniją bus galūtinai, pilnai laimėtas. Net ir John Lewis pareiškė, kad dabar visi pasidalinimai turi išnykti, kiekvienas amerikietis turi duoti prezidentui ir vyriausybei pilniausią paramą.

APIE VIDINIŲ LIAUKŲ SISTEMĄ

Liaukų Įtaka Žmogaus Organizmui
Ir Visai Jo Gyvenimo Raidai

DR. A. PETRIKA

Žmogaus organizmas yra stebėtinai komplikuotas. Kiek tų įvairių dalių-dalelių, narių-narelių, skylių-skylelių—nei nesuskaitysi! O kiek viena dalelė, kad ir mažiausia, atlieka jai gamtos skirtą užduotį, dirba jai pavestą darbą. Sužeisk, ar pašalink, bent vieną jų, tuoj ir pajusi, tuoj kur nors ir pradės klibėti ar girgzdėti, tuoj skausmas ir neduos tau ramybės, kol nuvarys į gydytojo kabinetą. Ten gal rasi pagalbą, o gal ir ne. Žmogaus kūnas, tai ne plieno mašina, kurios gendancias dalis galima pakeisti naujomis. Dažnokai sugenda tikrai maža kokia nors dalelė—ir jau negalauji, dejuoji, pūksi, lyg ta rūgsianti tešla!

Manau, neapsiriksiu pasakęs, jog svarbiausi organizmo pradmenys bene tik bus šie: *vitaminai*, *fermentai* (enzymes) ir *liaukos*. Vitaminai—jų yra apie 15—tai lyg “prakuros” maisto chemizmui; fermentai, kurių priskaitoma apie 200, maisto medžiagą paverčia į kūnui reikiamus chemikalus, o liaukos gamina nepavaduojamas sultis-hormonus.

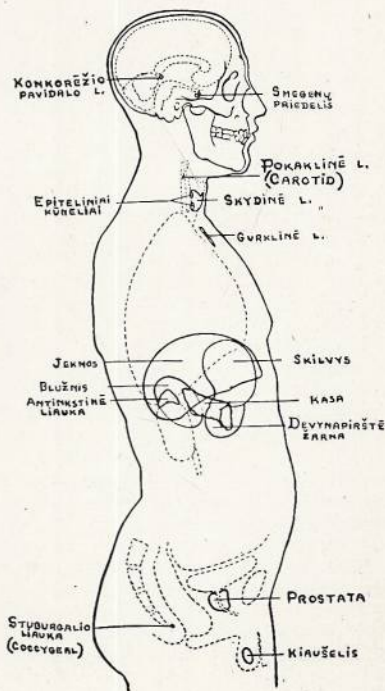
Liaukų kūne yra daugybė, keli milijonai. Vienos jų reikalingos nusidėvėjusių medžiagų pašalinimui, kaip pav., inkstai (kidneys), kitos sulčių bei fermentų gamybai ir veislės išlaikymui. Sultis gaminančios liaukos irgi ne vienodos, kaip ne vienodos yra ir jų gaminamos sultys. Tūlos jų turi tekamuosius latakus, kuriais išbėga iš jų pagamintos sultys. Tokios liaukos vadinasi *išorinės sekrecijos* liaukomis. Žymiausias jų yra: seilių liaukos, ašarų liaukos, jeknos (kepenos)—gaminančios tulžį, kasa (pancreas)—gaminanti virškinamąsias sultis, vyro kiaušiniai (testicles)—gaminanti veislinę sėklą, moteries kiaušidės (ovarai)—gaminanti veislinius kiaušinėlius, moteries krūtys—gaminančios naujagimiui pieną, vyro prostata—pagalbinė lyties liauka ir tt. Be šių, yra dar milijonai liaukelių skylio bei žarnų sienelėse, gaminančių virškinamąsias sultis, ir odoje, gaminančių prakaitą bei taukus.

Organizmas turi dar ir tokių liaukų, kurios tekamojo latakų neturi, o pagaminatą savo medžiagą suleidžia tiesiog į kraują arba į limfą, kuri čia pat pro liauką teka. Tokios liaukos vadinamos *kraujinėmis*, arba *vidinės sekrecijos*

liaukomis. Jų gaminamoji medžiaga vadinama *hormonais* (jaudintojais, erzintojais). Hormonai, pakliūdami stačiai į kraują, išsiskirsto po visą kūną ir todėl jų veikimas gali pasireikšti ir toli nuo liaukos esančioje kūno dalyje.

Svarbiausios vidinės sekrecijos liaukos yra sekamos:

Skydinė liauka (thyroid), esanti kaklo priekyje po skydo pavidalo kremzle (Adomo obuoliu). Ji gamina dviejų rūšių sultis: “iodothyryn’ą,” turintį iodo (iodine), ir “nucleo-

VYRAS

protein'ā," turintį fosforo. Pirmasis hormonas ypatingai svarbus. Iodą ši liauka ima iš maisto. Jeigu maiste iodo mažai, tai skydinė liauka persidriba ir padidėja. Dėl to žmogaus pagurklis nudrimba, išsipučia. Tokia padėtis vadinama "kukliuoju gūžiu" (simple goiter). Pavojaus, dažniausia, "kuklusis gūžis" nesudaro, tik išvaizdą gadina. Gi jeigu kūdikių iš pat mažens skydinė liauka būna sugedus (myxedema), tai čia jau yra daug rimtesnė padėtis. Tokia liga vadinama "kretinizmu." Ligonies protinis bei fizinis išlavėjimas sutrinka, jis lieka protinis ir fizinis kiuržas (idijotas), jeigu laiku nepradeda-

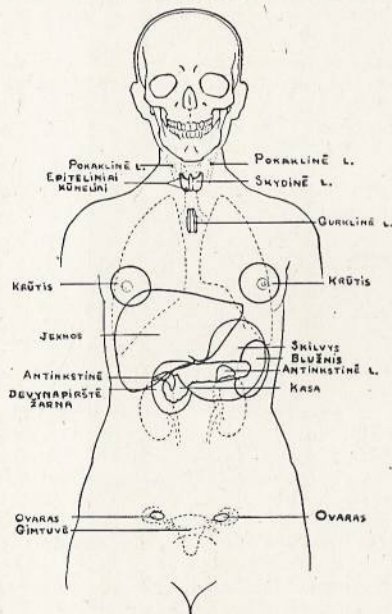
nais kūneliais (parathyroids). Šie kūneliai reguliuoja kalciaus (kalkių) bei fosforo apykaitą ir naikina kūne susidariusias nuodingas medžiagas. Jeigu paratiroidai veikia persmarkiai, tai ligonies kaulai sutrumpėja, jis visu kūnu sumažėja, nes perdaug reikalingo kalciaus išeina laukan. Gi jeigu jie veikia persilpnai, tai ir vėl bloga: atsiranda traukių (tetany), ypatingai sutraukiančių rankų ir kojų pirštus.

Kaklo priešakyje, kiek žemiau, iš dalies jau net po krūtinkauliu (sternum), yra *gurklinė liauka* (thymus). Tai yra kūdikystės metų liauka. Ji reguliuoja augimą ir veikia tiktai iki subrendimo laikui. Žmogui pasiekus atitinkamą amžių, ji susitraukia ir jos veikimas pasibaigia. Jeigu gurklinė liauka užsilieka ilgiau, negu reikia, tai toksai ligonis gauna limfos takų suirimą, kaulų nenormalų augimą ir kitus negalavimus. Tokie žmonės ilgai negyvena.

Ties regimųjų nervų susikryžavimo vieta (priešakinė smegenyse) yra nedidelė liaukelė, vadinama *smegenų priedeliu* (pituitary). Ji yra vos žirnuko didumo. Nors ji yra ir labai mažai, bet ar tik nebus svarbiausia visų vidinės sekrecijos liaukų, nes be jos jokia gyvybė neįmanoma. Ji susideda iš dviejų dalių: priešakinės (didesnės) ir užpakalinės (mažesnės). Fiziologinės pareigos šių dviejų liaukos dalių taipgi skirtingos: priešakinė dalis nusako maisto medžiagos apykaitą, fizinį kūno augimą, lytinį veikumą ir temperamentą (būdą). Jeigu ši liaukos dalis veikia perlėtai, tai žmogus nustoja augti (žinoma, jei tai įvyksta ankstyvame amžiuje), perdaug nutunka, lytinės jo liaukos atrofuoja (sumenkėja), mitybos normalumas suįra. Užpakalinė gi dalis veikia kraujospūdį, muskulatūros judumą, žarnų judėjimą, etc. Ši liauka turi įtakos gurklinės ir kitų liaukų veikimui. Jeigu jaunuose metuose ji pradeda perdaug smarkiai veikti, tai žmogus užauga 7 ar 8 pėdų milžinas (gigantism). Gi jeigu jos sulčių kraujas gauna permažai, tai žmogus lieka neužauga, nykštukas (dwarfism). O jeigu ji pradeda persmarkiai veikti žmogui jau užaugus esant, tai jo kojos ir rankos—ypatingai pirštai—užauga nepaprastai dideli (acromegaly).

Po užpakalinę smegenų dalim yra dar viena mažutė *konkorėžio pavidalo liaukelė* (pineal). Tai trikampis kūnelis, vyraująs kūno brandos srity. Jos fiziologinis veikimas yra priešingas gurklinės liaukos veikimui, t. y., ji sulauko organizmą nuo pergreito fizinio bei protinio subrendimo. Ši liaukelė, kaip ir gurklinė liauka, veikia tiktai jaunuose metuose.

Antinkstinės liaukos (suprarenals) yra dvi,

MOTERIS

mas stropiai gydyti (skydinės liaukos ekstraktais). Iš antros pusės, jeigu skydinė liauka perdaug smarkiai pradeda veikti, tai išlavėja "pavojingas gūžis" (exophthalmic goiter). Sustiprintas skydinės liaukos veikimas greitina degimo procesus organizme. Žmogus nors ir daug valgo, bet liesėja, labai įsinerina, negali užmigtį, akys iššoka, širdies plakimas paspartėja, etc. Tokį ligonį tenka operuoti: išimti kalbamosios liaukos dalį.

Ties skydine liauka yra keturios kviečio grūdo didumo ir pavidalo liaukelės, vadinamos *epiteli-*

po vieną prie kiekvieno inksto. Jos yra suvirš colmio ilgio ir apie trečdaliu colio storio. Liaukos minkštumas (vidurys) gamina sultis, vadinamas "adrenalinu," kurios valdo simpatiskąją nervų sistemos dalį, o per ją—širdies plakimą ir kraujospaudimą bei jo apytaką. Juo daugiau adrenalino kraujuje, tuo gyslų spindis (lumen) siauresnis ir kraujospūdis aukštesnis. Antinkstinės liaukos taipgi yra ir energijos šaltinis, nes jos akstina raumenyno darbingumą. Liaukos luoba gamina jau kitokias sultis, vadinamas "cortinu," kurios nusako lyties liaukų (kiaušelių ir ovarų) išsirutuliavimą bei veiklumą. Kurių žmonių šios liaukos prastai veikia, tie yra flegmatikai, ištūžėliai, be jokio gyvumo esybės.

Blužnis (spleen), esanti viduriuose, yra didžiausia vidinės sekrecijos liauka. Jos užduotys dar nėra galutinai ištirtos, tačiau žinoma tiek, kad ji reguliuoja kraujo kokį ir kiekį; ji sunaikina nusidėvėjusius raudonuosius kraujo kūnelius (kurie yra gaminami kaulų čiulpuose—marrow), o palieka tiktai geresnius, atsparesnius; ji "įsako" čiulpams pagaminti daugiau kraujo, jeigu jo apytakoj stoka, etc.

Be minėtųjų, yra dar ir mišrių liaukų, kurios gamina tokią medžiagą, kuri pasišalina tekamuoj latakui, ir kartu tokią, kuri suleidžiama tiesiog į kraują. Iš tokių, dvejoja darba dirbančių, liaukų minėtinos: kasa, gaminanti virškinamąsias sultis ir hormoną, vadinamą *insulinu* (Langerhanso salelės), kuris numuša cukraus procentą kraujuje (sukrauna jį į jeknosę); ir lytinės liaukos (kiaušėliai ir ovarai), kurios, be tiesioginių veislės sėklų, gamina ir hormonus, nusakančius *andrinius* moteries bei vyro lyties pažymius.

Tarp įvairių liaukų yra koreliaciškas sąryšis, t. y., jos veikia kitų liaukų įtakoje.

Taigi vidaus sekrecijos liaukos smarkiai veikia maisto medžiagos apykaitą, kraujo apytaką, nervų sistemą ir kūno bei smegenų darbą.

Reziumuoju:

Iš šio trumpo rašinio sužinojome, jog viena vidinės sekrecijos liaukų prievolių, tai kontroliavimas maisto apykaitos (metabolizmo): skydinė liauka, antinkstinės, smegenų priedelis ir kasa (insulinas)—reguliuoja angliavandenių (carbohydrates) apykaitą. Gi epiteliniai kūneliai, konkorežio pavidalo liaukelės ir lyties liaukos—vyrauja kalciaus (calcium) apykaitos srityje. Kitos šių liaukų užduotys, tai reguliavimas augimo (fizinio ir protinio), nervų tono, būdo bruožų, lytinio veiklumo ir tt. Organizmui geriausiai sekasi tada, kai visos jo liaukos veikia normaliai, koreliaciškai. Persmarkus ar perlėtas veikimas

bile kurios jų—vienokiu ar kitokiu būdu organizmui kenkia.

Šių liaukų veikimas yra labai įvairus; kiekviena jų veikia skirtingai. Tačiau jų visų veikimas turi būti suderintas. Jei jų veikimo pusiausvyrą sutrinka, žmogus tuojau suserga. Vidaus sekrecijos liaukos mūsų gyvenime turi labai didelės reikšmės ir yra glaudžiai susijusios su visa kūno struktūra bei sveikatingumu.

LITERATŪRA:

- "The Ductless Glands," A. W. Werner, "Hygeia," Nov., 1940.
- "Goiter—A Gland Disease," "Health and Hygiene," Feb., 1937.
- "The Body's Mysterious Chemicals," Bruce Bliven, "The New Republic," Aug., 1941.
- "Trumpa Žmogaus Anatomija, Fiziologija ir Higiena," Dr. Vl. Lašas, 1938 m.
- "Vidinių Liaukų Veikla," Dr. A. Petrika, 1935 m.
- Atspauštieji braižiniai paimti iš žurnalo "Hygeia," 1940 m. lapkr. mėn. laidos. Žurnalo leidėjų sutikimas gauta.

Sov. Sąjungos Mokslininkų Balsas

(Taša nuo 119 pusl.)

timas šiame titaniškam fronte sprendžia laisvę Sovietų Sąjungos, Didžiosios Britanijos ir Jungtinių Valstijų žmonių, kuriems šiandien grumoj fašizmas; tuo laiku, kai yra išamas Francijos ir kitų fašizmo pavergtų šalių laisvės klausimas.

Visų mokslo ir kultūros žmonių pareiga visa širdžia mestis į šitą kovą ir sudaužyti Hitlerio planus pavergti tautas vieną po kitos. Tautų nepriklausomybė, laisvė ir pati gyvybė yra šiandien sprendžiama mūsų laukuose. Rišamas klausimas: ar mokslas laimės prieš barbarizmą, pasaulio progresas prieš Hitlerio reakciją?

Mes mokslininkai pastikime, kad Sovietų Sąjungos liaudis eis petys petin su žmonėmis jų laisvę mylinčių kraštų, sukuops užtenkamai pajėgų padaryti galą ant visados Hitlerizmui ir užtikrinti visų kraštų žmonėms taikos, laisvo plėtojimos ir progreso galimybę.

Apart daugybės kitų Sovietų Sąjungos mokslininkų, šį atsišaukimą pasirašo: Akademikai—N. Deržavin, P. Kapitza, D. Pryanishnikov, I. Fersman, B. Keller, T. Lysenko, I. Frumkin, E. M. Jaroslavsky, M. Mitin, J. Gautier; Sovietų Sąjungos Mokslų Akademijos nariai: S. Bakhrušin, P. Alexandrov, I. Alikhanov, E. Mints, N. Propper-Graščenko; Liaudies artistas profesorius R. Gliers; profesoriai I. Timiryazev, B. Zavalovsky, N. Dugsizy, L. Postovalov, N. Mo-manov, I. Alikhanyan.

BIELAZARAS

JONAS MARCINKEVIČIUS

I

Lauke buvo dar šaltoka, bet šviesu.

Rytuose, toli prie aukštųjų Dubysos pakrančių, kabėjo vėjo ištaryti debesys. Dangus pro juos raudonavo lyg tolima gaisrų pašvaistė. Ant kelių telkšnojo balos, drumstos ir nešvarios, dumbilai tryško iš po kojų ir taškė drabužius.

Siauručiuo kelio pakraščiais į Bielazarų dvarąėjo trys vyrai. Aukštas, jaunas, bet amžinai šluostas juodus akinius matininkas Donaila žengė lazda pasiramsciuodamas ir retkarčiais piktomis dirščiojo į savo purvinus batus. Buvęs kumetis, dabar neseniai paskirtas Bielazarų dvaro komisaru, Jurgis Siparis, pamažu trūkėdodamas išlenktą nugarą, be perstojo pats sau, lyg kažką juokingo prisiminęs, kiken o ir plupsojo šalia matininko. Žemės reformos komisijos pirmininkas Petras Marma sekė juodu paskui, rimtas, nuvargęs ir susimastęs.

—Kažin, ar patį Bielazarą berasim?—prašneko Marma.—Be reikalo būtų ir mano smalsi kelionė. Gal, sakau, bus skvernus pakėlės?...

—Dar šiandien man biedniokai pasakėjo, kad povus bekalbinas,—šyptelėjo matininkas.—Nebe tas amželis...

—Tebėra, aš gi žinau. Tik po Raudonosios Armijos įžengimo visai supliuško. Kaip pūslė. Nė šnypst,—pridūrė Siparis.—Tai, mat, ką reiškia, kai siurbėlė nuo kūno nukrinta.

—Kai kurie biedniokai apie Bielazarą nepiktai atsiliepia,—stabtelėjo užsidegti papiroso matininkas.—Dešimt dvarų jau spėjau išdalyti. Kitus dvarininkus keikė, o apie Benediktą perkūnijų negirdėt.

—Vieni bliūdlaiziai, kiti avinai,—pyktelėjo Marma.—Mano gi tėvai čia užaugo. Be to, jis mokėjo, oho!

—Pakentėkit, draugai, palaukit. Aš visiems akutes atkrapštysiu,—kiktelėjo Siparis.—Kad tik nesutemtų. Nakvynės pas Bielazarą geruoju negausim.

Ant kalnelio, senais toliais apaugę, niūksojo seni dvaro rūmai. Iš tolo jie atrodė kaip užmiršta senoviška pilaitė, viliojanti praeivius pasmalsauti ir pasekti apie ją graudžių pasakų.

O iš tikrųjų rūmai seniai buvo nuplikę, apleisti, raudoni, tvartai apirę, kimas tuščias. Ant

iškilusio, pajuodusiais šonais bravoro kamino ne kartą yra perėjęs gandrų.

—Ale ponai šias vietas nuskuto kaip bulvę,—kalbėjo matininkas, mėgėjas braidžioti miškais.—Iš toliau teks naujakuriams rąstų atsivežti.

Marma su Sipariu į pokalbius nebekibo. Tik atsiduso. Iš kūdikystės laikų jiedu prisiminė, kaip čia kadaise žaliavo miškas, balavo pelkės. 8000 hektarų plotuose, lapynų ir neišbrendamų žolių saugomi, šičia veisėsi neapsakomos galybės žvėrelių, paukščių ir visokiausių žemės šliužų, kurie persimesdavo ne tik į kaimynų laukus, bet ir į vargingąsias kumečių trobeles. Ponų bajorų prisikvietęs, nūdieninio Bielazaro tėvas pliuskindavos po raistus, po balas, šaudydavo žvėrelius, paukščius, kuriuos jam baidė, varinėjo alkani, tįjūnų, klučvaidžių, vėliau kitokių tarnų rimbais nužymėti baudžiauninkai. Iš tų raistų, lyg iš kokio pasakiškojo papaisų maišo, plisdavo ligos, net marai. Krisdavo baudžiauninkų vaikai, seniai, pasak aklo elgetos, lyg septynių Egipto nelaimių surakinti, bet Bielazaras nekreipė į tai mažiausio dėmesio, balų nesausino. Žemės man per akis. Nenaikinsiu savo Bielaviežio girios,—atsakydavo praktiškesniems savo kaimynams.

O aplink dvarą, kreivais, sumaigytai rėželiais, tarytum nūgeltę kurmio kupsteliai, vingiavo vargingos kumečių trobelytės, kai kur siekdamos net pačių raisčiausių vietų.

Šaltą naktį atklysdavo ties trobelėmis pakaukti vilkai, tačiau, dantimis pakalenę, žaliomis akimis pažaiabavę, sprukdavo atgal, nes kumečiai retai kada ir uiskiantį šunelį išlaikydavo. Šičia, tur būt, vienintelėje pasaulio vietoje, ir vilkai su žmonėmis gyveno taikoje.

Marma nejučiomis žvilgtelėjo dešinėn. Slėnyje jis pamatė lūšną, kuri, tiesą sakant, jau griuvo, nes stogo šiaudai buvo ištaryti, langai užkalti surūdijusia skarda. Pro vėjo ir lietaus prakaltas skyles buvo aiškiai matyti iškirmiję šonai ir sugriuvusi molinė krosnis.

Toje lūšnoje Marma gimė ir augo iki dvylikos metų amžiaus. Ten jo akys anksti rytą mirė jo motina. Už apynių tvoros pažaliavusioje kūdroje kurkė varlė. Jis sėdėjo prie langelio, vaizduodamasis, kad tai ne varlė kurkia, bet baisiųjų pasakų ragana pranašauja kažką blogo. Motina miegojo atokiau ant švariai paklotos lovos,

rankas pamaldžiai sterblēje sudējus, atlošta galva. Jo senelis, prāzilējs kaip obelis, apkurtējs nuo Bielazaro lazdos, sēdējo ant molētos aslos ir bejausmēmīs akimis žiūrējo čia į jį, čia į motiną. Staiga motina apsisvertė ant šono, švilpiamai krikotėlėje, išstēmpė ir, baisias akis įrēmusi į aprūkusi Kristaus paveikslą, sušuko ir užsimerkė. Tai buvo tyli, netikėta nuo pat jaunystės užguitos ir užstumdytos būtybės mirtis. Tėvas, vėlai vakare iš pono laukų grįžęs, negreit patikėjo, kad jo gyvenimo draugė jau nebekeps jam ašarinės duonos. Įsitikinęs, nubraukė nuo akių po vieną ašarą ir sukanęs dantis, tačiau be kepturės išėjo pas Bielazarą prašyti lentų grabui.

Prisiminėi Marmā, ir kaip senis Bielazaras skrupulingai bijodavo mirties. Kai jis važiuodavo pas giminės į Varšuvą ar į užsienius, tai kumečiai su patikimais tarnais pakelėse apžiūrėdavo, ar nėra sugadinti tiltai tilteliai. Nė vienas neturėdavo teisės pasitraukti, iki jo karieta nubildėdavo ir dingdavo dulkių debesyse. Jei netoli kelio pasitaikydavo aukštabokštė bažnyčia, Bielazaras įsakydavo sukti kad ir keliolika kilometrų į nuošalį...

Mirė betgi senis 1905 metais, arabų veislės arklio įspirtas į pilvą. Vaikai ir giminės dar mėgino tokią negarbingą mirtį nuslėpti, bet kur tau! Paslaptingumu, piktomis dvasiomis, lengvais atodūsiais suaidėjo Bielazaro mirtis po plačias apylinkes kaip varpo skambėjimas. Kumečiai lengviau atsiduso, viltis suruseno jų širdyse. Daugiau vilčių įgavo ir Marmos tėvas.

Bielazar sūnus Benediktas, kuriam, jau seniai vedusiam, atiteko visas turtas, iš tikrųjų ėmėsi kitaip ūkininkauti.

Pusę miško iškirsindavo, pelkes nusausino, pastatydino padoresnes kumečiams trobeles, keldavo darbų pabaigtuves. "Tai bent ponas," gardžiuodavosi daugmas, "lupa odą, bet gražumu, ir dar nugerti duoda."

Neprileisdamas, kaip ir tėvas, nei vieno kumečio, nei vieno nekilmingo žmogaus prie savęs, Benediktas vis tik tikrai mokėjo ir turtus didinti, ir žmones valdyti.

Įkaušinti, vienu kitu menkniekiu apdovanoti kumečiai ir šiaip iš artimųjų miestelių pasamdyti vargvingieji plūso po raištus, po pelkes, kirto pušis, šimtamečius beržus, toli sukeldami keistą triukšmą. Jei kuris ir buvo besigailis liemeningų pušų, griuvančiųjų su keistu švilpesiu ant žemės ir kažkur išvežamų, tai, per lekajus pagirti, pavaišinti tabaku ar papirosais, dirbdavo iki apytamsės, iki naktų.

Už tai joks tiesos žodelis į Bielazarų dvarus

neprisiskverbdo. Visas kumečių malonumas, visas dvasinis penas tai būdavo medinė bažnyčia, vienuoliai ir jomarkai. Iš gretimojo vienuolyno dažnai Bielazaro iškviesti juostuoti, su kaukolėmis ir kryžiais po skverna vienuoliai graudenavo kumečiams pragaro baumėmis, karais, marais, Dievo neapsakoma rūstybe už nepaklusnumą ir bažnyčioje, ir laukuose, ir trobelėse. "Šventuosius tėvus" išvydė, ne vien moterys, bet ir vyrai išsigandę suklauptavo šventoriuose ir net pakelėse, o sulaukę jomarko, sulaukę armonikų, šėnekaterinkų, saldžiųjų avinėlių ir kitokių akis temdančių gėrybių, nebedrįsdavo linksmintis, nes ant kiekvieno vežimo, kiekviename žmoguje, kurs nebuvu apsikabinėjęs škaplieriais ir ražančiais, matė velnią su ragais ir kanopomis.

Iš kitų dvarų kumečiai bielazariškius pagundydavo, papasakodavo apie ponų neteisības, pakurstydavo ir juos nebūti tokius lėpšes. Jei vienas kitas ir buvo atsiradęs drąsesnis, tai Benediktas tokį greit nužiūrėdavo ir, pasišaukęs į dvarą, daug nešnekėdamas, mušdavo į jo galvą lazda, kaip į būgną. "Dar tau negana. Grafu nori būti? Susmirsi kalėjime,"—sakydavo įniršęs ir, tarnams liepęs (kad daugiau pameluotų) įpilti stiklą degtinės, išvarydavo dirbti.

Veikiai ir Marmos tėvai, ir kitiems kumečiams šviesesnės mintys dingo. Jie liko baudžiauninkai, kaip ir buvę.

Šitie neūžs, viduramžiški prisiminimai skausmu lyg gelžinėmis replėmis nebesuspaudė Marmos širdies. Kas buvo, rodos, praėjo, prašvilpė kaip kokia audra, Marmā kad ir pralenkusi, bet jo nepalaužusi. Trisdešimt aštuonerius metus sukakęs, jis, štai, sulaukė šviesių laikų, sulaukė, net mažą apie tai sapnavęs. Dabar nebe Bielazaras sprendžia Marmos likimą, bet jis jo.

Tik liūdina jam pasidarė dėl kitų, dėl jo motinos, tėvo, brolių, mirusių raistuose, plaučius iškosėjusių dūmiais prirūkusiame lūšnose.

—Pro parką eisim ar pro didžiuosius vartus?—stabtelėjo matininkas ir ėmė šluostyti akinius.

—Vis tiek, galime ir pro didžiuosius. Juk svetelių laukia,—šyptelėjo Siparis.

Marmā tik dabar pakėlė akis į aukštą. Jis, rodos, nė juste nepasijuto atitapalavęs visus tris kilometrus.

—Taip,—tarė lyg pats sau.—Paskutinė diena Bielazarų viešpatystei.

Sulojo šunes. Neramiai, lyg slėpdamosi, nubėgo į rūmus jau senstelėjusi Bielazarų patikėtinė Karolina.

—Ale ir apleisk tu man taip dvarą,—ilsėdamas žvalgėsi agronomas.—Girdėjau, kad anksčiau jis stropiau ūkininkaudavo.

—Ė, čia buvo dalykų,—vėl sukikeno Siparis.—Prieš dešimt metų kažkas įvyko, ir jis nuleido rankas. Man rodos, mes greit išaiškinsim...

—Išaiškins naujakuriai,—karštai tarė Marma.—Taigi... Einam greičiau, draugai. Rytdienai man dar du dvarai liko.

II

Parke plypsėjo povas, prie didžiųjų durų, ant cementinių pakopų, sėdėjo pats Bielazaras, pražilęs, susenęs, akis įrėmęs į aprėžusią kūdrą. Šalia priebučio ant šonų išvirtusios kaitinosi dvi vištos.

—Labą diena,—tyliai tarė agronomas.

—Labas.

Visi trys sustojo priešais Bielazarą, tarytum laukdami, kad jis supras, ko jie atėjo, ir pats pradės kalbą. Juk ne pirmąjį dvarą dalija. Tačiau Bielazaras sėdėjo kaip sėdėjęs. Tik jo ilgi, į virbalus susukti balti ūsai krustelėjo lyg gyvi, žaliai dažyto, triskart užpakalyje skelto švarko nugara susigarankščiaavo ir vėl išsilygino.

—Kaip žinote, liaudies vyriausybės yra išleistas įstatymas... Mes atėjom perimti ir išdalyti dvarą bežemiams,—valdydamas virpančias rankas, pasakė Marma.—As esu pirmininkas.

—Aš dvaro komisaras. Ponas Bielazaras, žinot... Šiandie tai jau rimtai prašau įteikti raktus...

Bielazaras ramiai nuleido kojas nuo pakopos, išsitiesė, žvilgtelėjo į liaudies vyriausybės atstovus ir pagelto.

—Manot, man gaila. Ne, nieko negaila. Bet tokia valdžia... Che, che, che. Plėšikai!

Siparis, iš lėto šypsodamasis, grėžė galvą ir, atsisukęs, vos nespygtelėjo.

—Akiplėšos!—staiga piktai sužaubavo Bielazarą akys.—Pasigailėsit. Nuo tėvų protėvių čia mūsų...

—Čia, pone, nėra ko... Naujas gyvenimas,—nenuleisdamas nuo jo savo žvilgsnio, kalbėjo Marma.

—Kumečio Marmos sūnus?

—Taip...

—Akiplėšos buvot... Taip, pone... Daugiau su jumis nebekalbu.

Ir, metęs po kojomis ryšulėlį raktų, Bielazaras pakilo ir nuėjo parku.

Jis ėjo pasikratydamas, keikdamas ir, ūmai stabtelėjęs, kiemiu balsu sušuko:

—Karolina!

Galiniame lange pasirodė moters veidas, pilnas siaubingos baimės.

—Karolina, atrakink!

Moters veidas dingo. Užtat į parką po vieną, po du sugužėjo tarnų, kumečių, atėjo net aplinkinių vargingųjų valstiečių.

—Vadinas, tikrai... Baigta...—šnabždėjoosi jie.

Kad išvengtų nereikalingų kalbų, Marma, Siparis ir agronomas įėjo į rūmų vidų. Siparis atrakinėjo kambarius. Pradžioje visuose rūmuose buvo tylu, lyg karste. Varstomos durys garsiai pokšėjo, jų žingsniai net parke buvo girdėti.

—Derėjo liudininku jį paimt,—prasitarė agronomis.

—Niekis, paimsim. Jei ponas neis, tai matot, kiek už lango žmonių stovi,—greit atsakė Siparis ir, tartum seniai čia buvęs, jau rakino ketvirtąsias.

—Ale kas čia yra po biesų. Tušti ir tušti kambariai. Negi tas peleda būtų kur viską išvežęs.

Iš tikrųjų, kambariai buvo lyg po gaisro. Po kojomis painiojosi nuo sienų nudraskyti ir suplėšyti paveikslai, paukuotų taurių šukės; viename kampe pūsojo kažkokios moteriškos skulptūros krūva, kitame prie pat lango kabėjo vienas vienintelis paukščio narvelis, pripiltas lesalo ir vandens, trečiame viduryje parversta gulėjo raudonu pliušu mušta sofa, bet nieko tikrai bielazariško sveiko nė vienas iš jų neteko pastebėti.

—Be reikalo, brol, tu nesaugojai,—suraukė kaktą Marma.—Žiūrėk, bus viską sunaikinęs. O juk tai liaudies turtas.

—Nebambėk,—piktai atsiliepė Siparis.—Pats žinai, kur man reikėjo būti. O jei išvežė ar sunaikino, tai ir atsakys.

Išėjęs į ilgą ir siaurą koridorių, kurs vedė į pono Bielazarą salonus, vyrai susitiko su didingos išvaizdos seniu. Tai buvo iš senų laikų patikimiausias Benedikto tarnas.

—Ponai, tur būt, komisija... valdžia...—užsikirsdamas jis prašneko ir šyptelėjo.

—Taip, tie patys,—tarė Siparis.—Dėl ko gi, Augustinai, pas jus tokia netvarka? Kur baldai, kur ta muzika?

—Pono valia... Bet aš tamstoms parodysiu. Ir ta muzika tebėra...

—O pernaktov ar aš pas jus galėsiu?—įsiterpė matininkas.

—Kodėl ne. Tik nežinau, ar tamsta nebijosi pas mus nakvoti. Oi, kas čia darosi!... Bet, ponai, aš tai nekaltas.

Tarnas čia šlykščiai šypsojosi, čia rodė išgąstį. Ir jis savo veidu, savo visa povyza jau buvo panašus į Bielazarą.

—Tai vesk mus!

—Prašau... Bet ir ponas Siparis pats daug žino. Čia gimėt, augot.

—Koks aš tau ponas? Pagaliau, ar prileisdavai mane anksčiau bent prie gonkų?

—Toks buvo pono įsakymas. Jei kiti, ponas, įsakys, aš klausysiu.

Siparis, mostelėjęs ranka ir sužvanginęs raktais, nuėjo tiesiai, vėl trūkėdodamas savo išlenktą nugarą. Paskui jį pasekė kiti.

O į kiemą, į parką susirinko žmonių kaip į procesiją. Juos daugiau domino tvartai ir javai, kurių, daugelis manė, tebėra dar pripilti pilni maišai ar net aruodai. Be to, visokių slapukų buvo paskleisti gandai, kad ir liaudies vyriausybė neišdalytų dvarininkų dvarų vargingiešiams, kad ji, esą, kitą truputį dvarininkus pagnaibys, kaip pagnaibė buvusioji žemės reforma.

Vieni jau ginčijosi, kad tokius nemokytus, kaip Siparis ar Marma, ponas su Karolina apgaus, vynu galvas apsuks, kiti nedrąsiai varstė tvartų duris, tretė dairėsi, laukdami kažko smagaus, juokavo ir klykavo, o parko gilumoje viena mergaitė uždainavo.

Siparis surašinėjo baldus, plušo, įsakinėjo. Jis surado ir pianiną, anot jo, muziką, kurios vogėjomis, prie tvartų prisilięjęs, jis klausydavosi ir gėrėdavosi; įsismaginęs jis čiupinėjo net sienas, ar nesą nusišėptų aukso, o Marma stovėjo prie lango ir, matydamas bei girdėdamas, kas kieme ar parke darosi, savus suprato. "Dar jie nedrąsūs,—galvojo,—tiek amžių apgaudinėti, netiki..."

Jo širdį betgi užliejo šilima. Žiūrėdamas į seniųjų plikes, jaunimo nudegusius ir įdubusius veidus, bet raumeningas rankas, jis jau svarstė, kuriam ir kur rėš žemės gabalus, kuriam duos gyvulių, miško.

Šiek tiek rašyti pramokęs, paskaitęs keletą knygelių apie socializmą, Marma ne dėl to prasižiūrėjo pro kitų galvas. Jis iš mažų dienų jautė savyje maištą prieš ponus, liaudies sūnaus jausmą jis netikėjo nei vienuoliams, nei tėvui, pasidavusiam klaišiam likimui. Jo tėvas jau susėdęs, brolis tylus ir patenkintas tebesargauja Kaune, tik jis vienas, išnėšęs Bielazarų jungą ir patyčias, stojo pirmuoju kareivių į tarybinę santvarką ir, iš šito dvaro kumetyno pašauktas, gavo atsakingą vietą.

Žiūrėdamas pro langą, jis pirmą kartą aiškiai pajuto, kad senasis pasaulis, toks, rodos, buvęs baises ir galingas, suplyšo, lyg popierinė pabaisė. Svarbiausia, kad niekas jo garbingai ir negynė.

—Greit baigsiu. Dabar eime į devynioliktąjį kambarį,—išgirdo jis jau sugrįžusio iš kitų kam-

barių Sipario balsą.—Aš tau parodysiu.

—Nujaučiu. Tėvas pasakodavo.

—Vis tik... Nesvajok ir nepatingėk. Drauge matininke, eiva!

Teko lipti siauručiuokais laiptais į patį aukštutinį kambariuką, kurs atrodė lyg vėliau pristatytas pilaitės bokštas. Juos pasivijo ir keletas iš kiemo atėjusių vyrų.

—Še, pats greičiau surasi,—šyptelėjo Siparis, raktus Augustinui įbrukęs.

Devynioliktasis kambarys buvo antrajame aukšte, prie pat Bielazaro kabineto. Apie tą kambarį jau senų laikų per tarnų pašnibždas kumečius pasiekdavo įvairiausių gandų. Vieni sakydavo, kad ten sukrautos didžiulės gyvačių odos irištos burtų knygos, kiti tikinėjo, kad sustatinėjami nukankintų baužiauninkų griaučiai, tretai šiaip sau iš pasismaginimo, kiti kitą smalsiai nuteikdami, kirsdavo lažybų, esą, to kambario sienose Bielazaras laiko jaunas, iš svetur atvežtas gražuoles.

Bielazaras tarnas, eidamas pirma, žinojo, kas tame kambaryje yra, ir dėl to beveik bėgte bėgo, išdžiūvusiomis kojomis virpindamas, bijodamas, kad negautų per savo klastingą ir žilą galvą. Ir, vos spėjęs atrakinti, tučiuojau pasislėpė už durų.

Nors kambarys buvo erdvus, bet prisigrūdė sausakimšai. Iš dešinės, ant ilgos, rusvai nupoliruotos karties, kabėjo daugybė lazdu. Bet kokios lazdos! Ant vienių mirguliavo išdrožinėtos kaukolės, gyvačiukės, mitologinės pabaisės, kitos buvo visai paprastos—ąžuolinės, beržinės, nuo ilgų metų jau pajuodusios. Keletas kabėjo perlūžusių. Galėjai pamatyti, kad su jom yra atlikta ne viena kelionė į Rymą ir atlaikytos kovos su pačiais alkaniausiais Lietuvos miškų vilkais.

—Nagi, čia dabar kas?—klausinėjo viens kitą ir užlęgsi nusivylę.

—Čia, draugai, ponų galybė,—iš pasitenkinimo sukikeno Siparis. Net jo popieriai, kuriuose buvo surašyti Bielazaro daiktai, pabiro po kojų.

Senis, buvęs Bielazaro panaktinis, ramiai priėjo prie lazdu ir ėmė jas skaičiuoti. Lazdos garsiai kaukėjo viena į kitą, o senis, rimtai suraukęs antakių, krutino lūpomis.

—Keturiasdešimt. Vieną lazdikę reikės ir man nusismaukti. Seniai dusulį turiu...

Siparis, susirinkęs popierius, pliaukštelėjo seniui per petį ir į visus tarė:

—Čia visos lazdos, kuriomis trys Bielazarų kartos mušdavo mūsų tėvus ir mus pačius. Netikit? Nagi, eikškit arčiau. Pasižiūrėkit, ar nepažinsit?

Juokaudami ir viens kitą stumdydami, priėjo vyrai arčiau ir išsiričiau spoksojo į tą keistą lazdu kolekcią.

—Bene tik šita gyvatėta aš ir esu gavęs?— prasiarė kumetis su kupure.—Riktingai, ta pačia. Ot, žaltys! Vadinasi, jam smagu buvo prisiminti į tas lazdas bežiūrint.

—E, kas buvo—žuvo,—prašneko visą laiką tylėjęs senis.—Dabar ir jiems, nabagams, atėjo ubagystė.

—Jums gėda prisipažinti. Na, tai aš papasakosiu,—atsigrįžo į visus Siparis.—Matot aną, perlūžusią baltą lazda? Na, tai ji mano kupurėlį skambino. Tai buvo vokiečių laikais. Visi ponai bėgo, bet Bielazaras pasilik. Šunį tokį Reksą turėjo. Jis man į blauzda, o aš jam akmeniu į kojas. Pasišaukė mane Bielazaras į šitą patį kambarį, atsinešė lazda ir kad jau ims šveisti. Na, pamaniau, palauk. Senuolį mano mušei, tėvą bakinau, bet mane jau nebemuši. Kas bus tas,—pamaniau, ir kad čiupau jį už krūtinės, kad dėčiau ant grindų ir kad išvąnočiau lazda ištraukęs! Maniau, rėks? Nė velnio! Kriokė, vartė akis, bet nė aikt nesuriko. Galvutrūkičiais išbėgau iš to kambario ir per parką paršėvėčiau namo. Norėjau žaibuoti į miškus. Juk ir su vokiečiais ponas gerai sugyveno. Pasakys, maniau, kuriam karininkui ir pakars mane. Bet niekam nieko nesakė. Mat, gėda buvo prisipažinti. Užtat nuo to laiko Bielazaras jau nė vieno lazda nebemušė. Ar atsimenat kuris, kad pastaruoju laiku jis lazda būtų sumušęs? Na, matot, vadinasi, lazda turi du galus!

—Ne be reikalo, pasirodo, tave ir komisaru išrinkom.

—O šičia, matot, kas yra?

Siparis bakstelėjo pirštu į kampa. Visi atsigrįžo. Ir kaip jie nebuvo pastebėję? Kampas buvo prigrizdintas keistų lovių, palubėse tebekabėjo plati, storai dulkii nusėsta šikšna ir kažkas panašu į suskilusį ratą.

—A, a, a, čia baudžiaviūtė,—numykė seniai ir panarino savo pražilusias galvas.—Būdavo dalykų...

—Buvo, bet nebebus. Prisigėrė jie mūsų kraujo,—tartum pats sau tarė Marma, tačiau jį visi išgirdo.—Prasmejo jų laikai. Be to, gana prisiminimų, einam baigti darbo.

Tačiau pustekiniai, stumdydamiesi, tarytum bijodami, kad jų čia iš kažkur sukilusi ponų žiaurioji galybė vėl neužkalėtų ir neimty ant jų nugarytų mėginti lazdu stiprumo, kad vėl nesuguldytų į lovių, nepakabintų ant šikšnų, visi išvirto į koridorį.

—Bet kaip jie drįsta viską naikinti?—piktai

nosi panaktinis.—Apvanot juos tom lazdom, ir tiek!

—Kalakutai išpiauti, žasų nė vienos nebėra, kiauless kažkur dingio,—atbėgo uždusiosios Marinos seserys.

—Tikrai, ar durniuoji?—vos nepuolė prie jų Siparis.

—Man koridoriuose jau apie tai pasakojo,—įsiterpė matininkas ir paslaptinai šyptelėjo.

—Už tai atsakys jų poniškos kudlos! Į kalėjimą padėsim,—nubalo naujai paskirtas komisaras.—O jūs, draugai piliečiai, taip pat išsiskirstykite. Nebetrukdykit mums.

—Paklausykite, ką mano galva sumetė,—stai ga tarė tylusis senis.—Pasiimkim mes po vieną lazdiukę, pašvyrtuosim po orą ir ponui karūną išardysim.—Kaip jūs manot?

—Gerai Mykolas sako. Imkim kiekvienas, kurio lazda.

Juokaudami, vienas kitą pašiepdami staiga puolė kumečiai prie lazdu, ir jų nė vienos nebeliko. Tačiau daugelis dar liko tuščiomis rankomis.

—Dar trūksta. Einam paieškoti, gal antrą tokį kambarį atrasim,—juokavo kumečiai.

—Gerai, vyrai, juokauti, kai ir mes bent kartą valdžia,—staiga pralinksėjo ir Marma.—Jei dabar sukilty iš kapų mūsų seneliai, tai jie ties tom lazdom apsvėrktų ir tą poną užbakintų.

—Ale, ot, tai lazdiškė, su tokiom gyvčikėm, kad tiesiog širdžiai graudu. Duočiau aš tam Bielazarui per baltus ūsus, jei ne tas dusulys.

III

Temo. Vėjo išdaryti pilkšvi debesys dar plačiau išsiklaide, ir raudona žara buvo raudonesnė už gaisrą.

Kumečiai vyrai moterys skirstėsi į namus lyg nepatenkinti, lyg nusivylę, kad jie negavo pašėlti ir nepasišnekėjo akis į akį su ponu Bielazaru.

Siparis taip pat buvo nustebęs ir nepatenkintas. Jis, tikėjęsis žinąs didžiausią paslaptį,—tai tą lazdu kambarį,—ne tik savo draugui Marmai, bet ir kitiems apie tai nieko nesakęs, manė staiga visus nustebinsiąs, parodysiąs, koks iš tikrųjų ponas Bielazaras buvo, kitaip tariant, nuplėšias nuo dvarininkų tą apgaulingo gerumo šydą—dūmelį, kuris vis dar vaidenosi kai kurių nesąmoningų ir suvargintų senių akyse, ir išsprogdinsiąs bombą, o šičia—štai kas. Nė vienas neparodė nė didelio pykčio, nei pagiežos. Jo širdis taip pat nesukunkuliavo burokinėje už savo ašaras skriaudas.

DAINA APIE UKRAINĄ

T. G. ŠEVČENKO.

Jaudinosi Ukraina,
Jaudinosi ilgai.
Ilgą laiką matė stepės
Juodą kraują žvilgant.

Kraujas plaukdamas išdžiūvo,
Vėl laukai žaliuoja.
Seniai guli, o virš jų
Alkos mėlynuoja.

Aukštos alkos, o juk nieks jų
Atmint nesumoja.
Niekas karčiai nepaverkia,
Niekas neparaudoja.

Tiktai vėjas tylutėliai
Susiūbuos ties jaisiais,
Tiktai rasos, tartum perlais,
Juos apkris skaidriaisiais.

Pakils saulė, išdžiovins jas
Spinduliai skaidrieji.
Kur anūkai? Kas jiems darbo,—
Ponams rugius sėja.

Jų nemaža. Kas pratars gi,
Kur čia Gonta guli?
Kankinys kur tas teisusis,
Kur jo kaulai dūli?

Železniakas kur narsusis,
Kur jo kapo vieta.
Vargas, vargas! Bandos siaučia,
Jie—užmiršt žadėti.

Jaudinosi Ukraina,
Jaudinosi ilgai.
Ilgą laiką matė stepės
Juodą kraują žvilgant.

Dieną naktį vis dejonės,
Žemė verkia, gūžias.
Tamsu, liūdna,—prisiminsi—
Pasijuoks širdužė.

Trys keliai ilgi ir platūs
Nulėkė į tolį.
Ir apleido Ukrainą
Trys jaunieji broliai.

Vienas motiną paliko,
Vienas savo žmoną.
Vienas seserį. Jauniausias
Merginą maloniai.

Pasodino motinė
Uosius tris aukštuosius.

O žmona liūdna sodino
Topolius žaliuosius.

Jovarus tris pasodino
Sesuo žalam klonų.
O mergaitė ta jaunoji—
Putiną raudoną.

Oi, suvyto putinėlis,
Jovarai pražuvo,
Topolis aukštytyn neaugo,
Uosiai tuoj nudžiūvo.

Verkia motina senoji—
Negrižta broleliai,
Verkia žmona su vaikučiais,
Keikia savo dalį.

O sesuo jauna išėina
Brolių paieškoti,
O mergaitė ta jaunoji
Nebaigia raudoti.

Nesugrižta, ne, trys broliai
Iš svetur ligšiolei.
Trys keliai ilgi ir platūs
Baigia želti žole.

Išvertė Juozas Kruminas.

LIETUVOJE

Jau laisvės saulė užtekėjo,
Iš miego budina visus
Po daug sunkių vergijos metų,
Nukrito jungas slėgęs mus.

Pasauly bus tiesa, lygybė,
Kai darbo žmonės jį valdys:
Tik jie vienybės susispietę
Tamsybių šmėklas išnaikins...

Visi naudosis darbo vaisiais,
Nebus vergų ir alkanų,—
Genijus Stalinas Didysis
Išlaisvins liaudį iš vargų.

Jisai sukurs pasaulį naują,
Laisvą be ponų, kunigų.
Mes siekiam laimės šitoj žemėj,
Dangų paliekame dėl jų...

Žinokite visi skriaudėjai,—
Daugiau jums liaudis nevergaus!
Gana prigrėtė jūs kraujo,
Beteisio vargstančio žmogaus...

Pov. Gasiūnas.

Šiauliai—1940 m., liepos mėn. 18 d.

MOKSLAS APIE ŽMOGAUS KILMĘ

AKADEMIKAS PROF. T. IVANAUSKAS

Priėmus transformizmo mokslą ir logingai galvojant, nėra pamato manyti, kad žmogus rūšis (*Homo sapiens*) būtų kilusi kitokiu būdu, nekaip kiti žinduoliai, kitaip sakant, dabartinis žmogus būtų kilęs iš vad. žemesniųjų rūšių, o šios iš dar žemesnių ir t.t. Panašiai galvojant, tolimesnis žmogaus protėvis vargiai tegalima būtų žmogui vadinti. Parafrazuojant tą mintį, galima pasakyti, kad žmogus yra ne iš žmogaus kilęs. Čia ir glūdi drastiškas šio mokslo momentas, nes tuo būdu pasireiškia aštrus priešingumas tarp mokslo ir viešpataujančių tikiybinių pažiūrų. Dėl to šitas klausimas dažnai nagrinėjamas be reikiamo objektyvumo, o kartais net duoda progos aistringiems ginčams kilti.

Nėra abejonės, jog iš visų žinduolių artimiausios žmogui yra beždžionės, ypač vadinamosios antropomorfinės beždžionės (gorila, šimpanzė, orangas ir gibbonas). Artimumas pasireiškia lygiai anatomoje, lygiai fiziologijoje ir psichikoje. Tatai ir išreiškia sistematikai, priskirdami beždžiones ir žmogų į tą pačią žinduolių grupę, vadinamą *primatais*.

Žmogus kūno panašumas su antropomorfinėmis beždžionėmis yra labai didelis. Čia nurodysime tiktai pačius svarbiuosius punktus. Štai—smegenų dėžutės (cerebralinis galvos skeletas) padėtis viršum kitų galvos skeleto dalių (visceralinio skeleto), uždarytos orbitos duobės, visiškai atskirtos nuo smilkinių duobių, vienodas dantų skaičius, padėtis ir forma; dorsiventraliai suplotas krūtinių narvas, kas, be abejo, turi ryšių su staciū vaikščiojimu, platus dubuo, sudarytas iš penkių slankstelių su būdingu išlenkimu, kurio nėra kituose žinduoliuose (taip pat ryšium su staciū vaikščiojimu), rudimentarinė uodega, sudaryta iš 4-5 slankstelių, appendix (rudimentarinė akloji žarna); taip pat ir antropomorfinės beždžionės ir žmogus turi pažasčių liaukas. Žinoma, yra ir daug skirtumų, bet jie yra kiekibinio, o ne kokybinio pobūdžio.

Ypatingas žmogaus ir beždžionės panašumas pasireiškia kraujo reakcijų panašumu. Jau 1902 m. Friedenthalis patyrė, kad antropomorfinių beždžionių kraujas aukštame laipsny turi tas pačias chemines ypatybes, kaip ir žmogaus kraujas (panaši baltymų struktūra). Tas panašumas mažėja paėmus kitų senoj pasaulio beždžionių kraują (Catarrhini), dar labiau mažėja

Amerikos beždžionėse (Platyrrhini) ir galutina išnyksta pusbeždžionėse (Prosimiae). Neseniai (1926 m.) Mollissonas dar sykį patikrino serologiniais metodais sistematinius santykius antropomorfinių beždžionių tarp savęs ir pastarųjų prie žmogaus. Remdamasis šiais tyrimais, jisai duoda šių santykių grafiką, iš kurios matome, kad iš antropomorfinių beždžionių artimiausia žmogui yra šimpanzė ir gibbonas.

Pastaraisiais laikais serologijos mokslas padarė milžinišką pažangą. Naujaisiais šio mokslo išdava yra ta, kad žmonių kraujas neturi vienodos cheminės struktūros, bet rodo 4 skirtingas grupes. Kilus klausimui, ar antropomorfinės beždžionės šiuo atžvilgiu nesudaro analogijos, Landsteineris ir Milleris ištyrė 18 šimpanzių ir 5 orangus. Šio tyrimo rezultatas buvo tas, kad tarp šimpanzių pasirodė 9 A grupės individai, tarp orangų 2 A grupės individai ir 3 B grupės individai. Tuo būdu kraujo struktūros panašumas tarp antropomorfinių beždžionių ir žmogaus buvo dar sykį ryškiai įrodytas.

Iš to, kas aukščiau pasakyta, galima daryti išvadą, jog žmogus yra labai artima beždžionėms žinduolių rūšis. Dažnai net, ypač lajikų sferose, daroma išvadą, jog žmogus yra iš beždžionės kilęs.

Ar iš tiesų taip yra? Į tą klausimą galima pirmučiausia atsakyti, kad mokslas beveik nepažįsta tokių gyvių rūšių (o ypač taip aukštai diferencijuotų, kaip žmogus), kurios būtų kilusios iš šiandien gyvenančių rūšių. Todėl šio vieno fakto beveik užtektų neigiamai į šį klausimą atsakyti. Lyginamoji anatomija ir embriologija prieina prie tos pačios išvadų. Yra žinoma, kad organizmų evoliucijos eigoje ne visi organai progresuoja; anaipol, dažnai pastebimas ir regresas. Be to, regresas pasižymi tam tikru griežtumu, būtent, jeigu tik jis vieną sykį kokioje nors rūšyje pasireiškė, tai jis niekuomet negrįžta atgal, kitaip sakant, pradėjęs regresuoti organas regresuoja iki galo ir niekuomet negali pradėti vėl progresuoti (Dollo dėsnis). Beždžionės organizme randame organus su aiškiais regresu požymiais. Tokių organų pavyzdys yra pirmasis rankos pirštas (nykštys). Kai kurių beždžionių rūšių (panašiausios žmogų šimpanzės) šis pirštas gali būti pavadintas rudimentarinu—tiek jis yra regresavęs. Taigi, pagal

Dollo dėsni, jei žmogus būtų iš bezdžionių kilęs, šis jo pirštas būtų turėjęs dar labiau regresuoti, o faktiškai žmoguje jis yra išlavėjęs daug geriau, nekaip bezdžionėse. Iš to, kas anksčiau pasakyta, priešingai, daroma išvada, kad bezdžionės yra *regresavę palikuonys* kažkokios aukštesnės išmirusios žinduolių grupės. Pasistengsime tuoj šią hipotezę paremti, pasikviėtį ir pagalbą vadinamąjį biogenetinį dėsni (biogenetisches Grundgesetz). Pastarasis dėsni, pirmą sykį E. Haeckel'io formuluotas, taip skamba: ontogenezę pakartoja filogenezę. Vadinasi, gyviai savo individualinėje raidoje (ontogenezėj) pereina stadijas, primenančias žemiau sistematikoje stovinčias grupes. Iš to daroma išvada, kad aukštesni gyviai savo istorinėje raidoje (filogenezėje) yra kilę iš minėtų žemesniųjų sistematinių grupių. Pavyzdžiui gali būti varlės raida: varlė savo individualinėje raidoje pereina buožgalvio stadiją, kuris turi ilgą pelekaus aprūpintą uodegą, kvėpuoja žiaunomis, o ne plaučiais, apskritai, turi daug bendro su žuvimis. Tat duoda pagrindo manyti, kad varlė ir kitos amfibijos yra iš žuvų kilusios.

Jaunos bezdžionės (ypač tatai žymu šimpanzėje) turi gražią, apvalią, labai panašią į žmogaus kaukolę, bet suaugusių individų kaukolė žymiai pakinta, įgydama žvėriško pobūdžio. Tas pat galima pasakyti apie bezdžionių psichiką: bezdžionių jaunikliai yra klusnūs, miklūs, malonaus būdo padarai, savo psichika nedaug kuo skirtingi nuo žmogaus vaikų, bet augdami ir bręsdami jie nustoja šių pažymių ir išauga tikri žvėrys. Taikant šiems faktams biogenetinį dėsni, galima dar sykį padaryti išvadą, kad bezdžionė yra regresavusi, kilusi iš tobulesnių protėvių. Iš to taip pat daroma ir kita išvada, būtent, kad žmogus negalėjo kilti iš bezdžionių. Bezdžionės ir žmogus yra tuo būdu dvi *savitos šakos*, bet vis dėlto turėjusios tolimoje praeityje bendrą *genologinį kamieną*; viena to kamieno šaka išbūlėjo sudariusi žmogaus grupę, kita, atvirkščiai, regresavo sudariusi bezdžionių grupę.

Daugeliui nežinoma, kad Brazilijoje gyvena skaitlingiausia grupė negrų. Jų ten yra 16,000,000, arba virš 37 nuoš. visų šalies gyventojų. Brazilija gyventojų turi 43,000,000.

Jungtinėse Valstijose negrų yra apie 13,000,000, arba apie 10 nuoš. visų šalies gyventojų.

Daina Apie Volgą

(Pagal V. Lebedevą-Kumačą; muzika I. Dunajevskio).

Daug dainų apie Volgą dainuota,
Daug, o daug jai pareikšta garbės,
Bet Taryboms globojant mūs šalį—
Jos garbė dar plačiau prasiplės.

Gražuolė ji, viliojanti,
Vien pažangą dūmojanti,
Prieš piktą vis kovojanti!
Ji plati,
Ji gili,
Tvirta!

Volga upė—tai mūsų gyvybė,
Jos bangavimas žadina mus,
Pasirūžti ir kilnųjį darbą—
Išiuojuoja ji mūsų jausmus.

Gražuolė ji...

Mūsų laimė jauna, kaip gegužis,
O sutrempti kas ją beįveiks?
Kas gi Volgą begali užtventki?—
Ji nepaiso kas girs ją, ar peiks!

Gražuolė ji...

Staugia priešas lyg alkanas vilkas
Prie rubežiaus brangios mūs šalies,
Bet kol Volga neliaus bangavus—
Vergija toliai mus nepalies!

Gražuolė ji...

Kai Tarybų žvaigždė raudonuoja,
Mums gyvenimas švinta gražus,
Mūsų Volga pavasariu dvelkia,
Mūsų jėgos veltui nebežus!

Gražuolė ji...

Mums per kalną, per upę, per klonį—
Atsidarė jau platus kelias,
Mes per Valgą kai siekiame Maskvą—
Glosto saulės kaitra-spinduliai!

Gražuolė ji...

St. Jasilionis.

Sovietų Sąjungos Turtai

30

Poetas

Sovietų mokslininkų, su akademiku J. M. Gubkinu priešakyje, apskaitliavimais Sovietų Sąjunga padarė milžinišką progresą industrijoje, kultūroje, pagerinime žmonių gyvenimo ir ištyrimo šalies turtų. Sovietų Sąjungos gyvenimą ir jos pajėgas jokiame atsitikime negalima lyginti su buvusia caristine Rusija.

Jų daviniais, Sovietų Sąjunga pirmą vietą užima trašų srityj visame pasaulyj, nes vien Kola pussalij yra 2,000,000,000 tonų gamtinių trašų.

Druskos Sovietų Sąjungoj yra 85% pasaulinio kiekio, bendrai apie 27,700,000,000 tonų. Tik Solikamsko srityj jos yra apie 18,000,000,000 t.

1937 metais Tarptautinis Geologistų Kongresas pripažino, kad Sovietų Sąjungoj žibalo yra apie 6,500,000,000 tonų. Volgos ir Uralo Kalnų srityse atidengti nauji turtingi žibalo sluogsniai. Baškirioj, Dagestane ir kitur jo surasta. Sovietų mokslininkų 1938 metų apskaitliavimu, jo yra nemažiau 8,700,000,000 tonų. Tas Sovietų šalį pastato pirmon vieton žibalo turtų srityj.

Tas patsai Tarptautinis Geologistų Kongresas atranda, kad Sovietų Sąjunga turi 1,654,000,000 tonų anglies. Jo yra Donece, Uraluose, Kazakstane, Sibire, Tolimuose Rytuose, ant Sachalino salos, Centralinėj Azijoje, Maskvos srityj ir kitur. Anglies srityj pirm Sovietų Sąjungos stovi tiktai Jungtinės Valstijos.

Metaly rūdos srityj Sovietų Sąjunga yra pirmoj vietoj pasaulyj, nes jos gamtiniai turtai apskaitliuojami iki 10,600,000,000 tonų ir įvairiausių quarzų, kurie turi apie 35% metalų, yra net 250 bilionų tonų. Chromo gamtiniai turtai siekia apie 16,000,000 tonų; mangano, kuris skaitomas geriausiu pasaulyj, yra apie 750,000,000 tonų; vario apie 19,500,000 tonų; aluminium iki 30,000,000 tonų; chemikalų (potasių) druskų priskaito apie 18,000,000,000 tonų.

1940 metais Washingtone dirbo įvairiuose valdžios departamentuose 53,038 merginos bei moterys, kaip sekretorės ir stenografės. Šiandien jų skaičius pakilęs iki 80,000. Ši armija darbininkių kasdien nukopijuoja, parašo, sudeda į konvertus, uždaro 2,300,000 laišku.

Pagaliau mokslininkams pavyko nufotografuoti organizmą, kuris yra priežastimi dažnai pasikartojančios influenzos. Tai mažiausias organizmas, kokio paveikslą iki šiol pavyko nuimti.

Manoma, kad šis mokslo laimėjimas pagelbės nugalėti influenzą.

Kinžalo mano makštys auksu nubraižytos!

Jis laisvas nuo klatingųjų kovų:

Slaptinga jo jėga lig šiol dar užlaikyta—

Jis—palaikai karingųjų Rytų.

Kalnėnui kovose jisai ilgai tarnavo,

Jis svaidė smūgius nusvertus, tikrus;

Ne vieną jis krūtinę mirtinai užgavo,

Ne kartą skaldė jis tvirtus šarvus.

Jis nuoskaudas atlygindams tvirtai skambėjo,

Ir žaidė juo dažnai ranka vikri;

Tuomet jis būtų priešų skaičiaus nežūrėjęs,

Jei būtų kalnus vergę svetimi.

Už Tereko drąsus kazokas jį įgijo,

Kai jo valdovas liovės juo mosuot;

Ir dar ilgai paskui jis užmestas rūdijo,

Kol jį pirklys atsiminė parduot.

Dabar makščių kovotojo, tvirtai laikytų,

Nebteko—jū karys jau nelytęs;

Prie sienos kabo jis, nors auksu nubraižytas,

Bet nežalingas, nyksta be garbės!

Ranka įgudusi jau jo neglostinėja,

Nešviečia taip rimtai, kaip kitados.

Jau parašu slaptungo nieks nesidomėja,

Jo nieks neskaito rytą pirm maldos...

Taip mūs laikais ir tu, poėtai, jau nustojai

Kadais jėgos savosios prakilnios,

Dėl auksio savo žodžių galią paaukojai

Smulkiems geidimams neramios minios!?

Juk būdavo kadais dainos aidai plieniniai

Kovotojams suteikdavo drąsos,

Kaip pokylyje taurės, jų reikėjo miniai,

Kaip timiamo dūmų prie maldos.

Daina tavoji minią tais laikais žavėjo

Aidais kilnių gaivinančių minčių,

Kaip viečės varpo balsas miniai jį skambėjo

Tautos nelaimių ir džiaugsmų metu.

Bet nuobodus jau mums dainos galingas garsas,

Mes džiaugiamės blizgučiais paprastais;

Pasaulio, kaip grožveidės nudėvėtos varsos

Jau slepias po spalvuotais tepalais...

Ar dar surasi tu aidus garsų tvirtųjų?

Ar dar prabilsi pranašo žodžiu?

Ar dar ištrauksi ginklą iš makštų senųjų,

Nuvalęs jį nuo paniekos rūdžių?

M. Lermontov.

(Vertė A. Valaitis.)

Mokslininkai teigia, jog tūlos žvaigždės randasi 1,293,572,000,000 mylių toľumo nuo mūsų žemės.

LUTHER BURBANK: DIDIS GENIJUS

A. GILMANAS

Dažnai mes, žmonės, kalbame, būk tūli žmonės tik todėl gudrūs, kad jie mokyti, ilgus metus lankę mokyklą. Ištikrųjų taip ir turėtų būti. Ar gi nemažai mokslo galima bile kam galvon įdėti per, sakysim, dvidešimt metelių, kaip dabar paprastai būna Amerikoje? Tik penkių-šešių metų amžiaus vaikas pradeda mokintis, o užbaigia kolegiją jau virš dvidešimt metų būdamas. Amerikos kolegijos kas metas išleidžia šimtus tūkstančių tokių ir taip išmokytų žmonių, vyrų ir moterų.

Tačiau tūlos mokslo šakos, ir dar stačiai nepavadojančiai svarbios žmogaus gyvenime, tapo išvystytos palyginant nemokytų, per save prasilavinusių žmonių. Čia pakalbėsime apie vieną žymiausių Amerikos gamtininkų, tiek daug davusį ekonominės naudos žmonėms ne tik Amerikoje, ale ir visame pasaulyje.

Biografiniai Bruožai

Kada 1849 metais gimė Luther Burbankas, tai gimė nepaprasta žmogysta, kuri mažai sau lygių turėjo, arba visai lygių neturėjo. Jis gimė Chester, Massachusetts, didelėje šeimoje, net trylikas vaikas.

Burbanko baigė tik pradinę mokyklą. Paskui jis turėjo eiti dirbtuvėn ir pelnytis sau pragyvenimą kaip geriausiai išmanė. Bet ir dirbtuvėn buvo mokykla. Jis nepasitenkino vien tik dirbti ir dirbti jam paskirtą darbą. Jo gabus protas, nors ir jaunas, žiūrėjo ir tyrinėjo, kaip jam paskirtą darbą pagerinti, kaip jį padaryti našesniu, idant būtų lengviau dirbti ir padaryti užduotą kiekį. Ir jis greitai turėjo pasisekimo. Jis savo darbą padarė stebėtinai našiu. Su savo išrastais pagerinimais jis pajiegė pagaminti keliolika sykių daugiau.

Burbanko alga irgi pakilo daug, daug aukščiau; jis jau būtų galėjęs be vargo gyventi, dirbdamas toje dirbtuvėje visą savo gyvenimą. Vienok jis, matyt, nebuvo tas tipas, kuris galėtų pasitenkinti vien tik pilvo pripildymu: jo protas reikalavo maisto, ir jis to maisto jieškojo.

O gal ir tiesa, kaip tūli sako: jei jieškosio ko nori, surasi. Burbankui papuolė ir rankas Darvino knyga "Animals and Plants Under Domestication." Čia jis ištikrųjų surado, ko jo gabus protas jieškojo ir norėjo. Jis tą knygą iš-

skaitė, išmalė nuo galo ligi galo. O ji jam atidarė platų, platų pasaulį, apie kurį, kaip toki, jis visai nebuvo sapnavęs.

Ta knyga jam parodė, jog niekas nėra sutvertas pagal kokį nors abrodą, kaip kunigija visame pasaulyje mėgina žmonėms įkalbinėti. Ta knyga jam parodė, jog kas gyvena šiandien, gali negyventi jau rytoj. Viskas keičiasi, viskas mainosi, niekas nestovi ant vietos. Net ir vienokios rūšies augmenys nėra taip vienoki, kaip išsižiūri.

Augmenų Pasaulyje

Jis taip įsigilino į Darvino mokslą, kad nei jokia gera alga jo nebeužlaikė dirbtuvėje. Jis paliko dirbtuvę ir gerą algą ir nuėjo laukuosna gamtos studijuoti. Pasinėrė jis augmenyse, skriodamas ir nagrinėdamas kiekvieną augmenėlį, norėdamas sužinoti, ant kiek Darvinas buvo teisingas ir kiek jis pats gali sužinoti gamtos paslapčių. Ir jis surado, jog Darvinas buvo teisingas ir jog gamtoje yra tiek žingeidumo, tiek įvairumo, kad bile žmogus gali praleisti visą savo amželį ja studijuodamas.

Ir štai kur įvairumas pas augmenis. Jeigu mes paimsim, sakysim, ramunes, gvazdikus, ar kitus populiarius kvietkus, laukinius ar naminius, tai žiūrint į visus, jie mums atrodys vienoki, viens kitam taip panašūs, kad jokių būdu neatskirtume vieno nuo kito. Tas pats ir jų kvapsnyje. Tos pačios rūšies kvietkai visi mums kvėpės vienodai. Bet tai bus savęs apgaudinėjimas. Kaip tarpe dviejų tūkstančių milijonų žmonių pasaulyje nerasi dviejų vienodų, taip ir kvietkai nėra viens kitam nei taip panašūs, nei tokį pat kvapą neturi, kaip mums atrodo ar užsiuodžia.

Bet atskirti vieną žmogų nuo kito ir tos pačios rūšies kvietką nuo kito, yra didelis, didelis skirtumas. Taigi, čia ir įeina svarbon gamtos apdovanoti žmonės specialiais gabumais, kurių joks mokslas negali suteikti. Žmonės, kurie dirbo sykiu su Burbanku, tvirtina, jog Burbankas galėdavo atskirti skirtingą kvapsnį viename žiede tos pačios rūšies kvietkuose, nors būtų net dešimts tūkstančių žiedų. O tūli artistai tyrinėjo jo galimumą pažinti skirtingas spalvas ir surado, jog jis jau mato skirtingą spalvą, kadą bile žmogus dar, taip sakant, nei sapnuoti apie skirtingą spalvą nespauoja.

Burbankas vystė augmenis ir parinkimu ir užvaisinimu—"hybridization." Pirmoji jo laimė buvo pasirinkime bulvės sėkloje. Po augančias bulves besnadinėdamas ir betyrinėdamas jis pastebėjo ant vienos bulvės virkščio kokį tai pumpuruką, kaip ir obuoliuką. Jis tą bulvę aptvėrė ir augino didžiausias apsaugoju, kad tik prispėtų gerai, kad tik kas nesunaikintų to pumpuruko. Pasisekė jam išauginti tą bulvės pumpuruką laimingai ir gauti jo sėklą—grudelius, kurių radosi net dvidešimts tryš.

Sekanciais metais jis pasėjo visus grūdėlius atokiai vienas nuo kito. Visi jie išdygo ir užaugino po kelmą bulvių. Pasirodė, jog kiekvienas keltas turėjo skirtingos išvaizdos bulves. Jis ištyrinėjo kiekvieno kelmo bulvių skonį, miltingumą ir kitas pageidaujamas ypatybes. Jis pasirinko tik vieno kelmo bulves, kurios buvo visai kaip geresnės už visas esančias pasaulyje bulves. Tas tik bulves kitais metais jis ir tepasodino, o kitas visas sunaikino.

Tų bulvių vaisius pasirodė toks pat, kaip ir motinos. Dabar Burbankui buvo aišku, jog jis turi naują bulvių veislę, kuri geresnė už visas esančias veisles. Seni daržininkai-hortikultūristai tuoj pastebėjo naują jo bulvę ir jos vertingumą, palyginus su kitomis. Vietinis daržininkas pasiūlė Burbankui \$150 už jo išradimą—naują bulvę. Burbankas pasiūlymą priėmė, nes numatė, jog tas duos jam progą plačiau ir patogiau dirbti gamtos tyrinėjime.

Po kelių metų Amerikos Agrikultūros Departamentas apskaitliavo, jog tų naujų Burbanko bulvių jau užauginta daugiau septyniolikos milijonų dolerių vertės. O šiandien jų galėtų kalmus supilti...

Saulėtoje Californijoje

Apsidžiaugęs gautais pinigais už naują bulvę, Burbankas nusipirko bilietą ir iškeliavo Californijon, kur gamta keliariopai patogesnė gamtos mokslininkui. Ten, taip sakant, augmenys auga naktį ir dieną, žiemą ir vasarą. O tyrinėjime laikas nesvietiškai svarbus ir reikalingas. Augmenys per dieną ar naktį neužauga: suradęs ar užtikęs ką naujo, turi laukti beveik metus laiko, kol sužinai, ar ką naudingo suradai, ar tik taip sau su paprasta žolele džiaugiesi. Taigi, kur žiemos ilgos, kaip rytuose, labai mažai laiko kas nors patirti augmenyse.

Daleiskim, kad norima išvystyti naujas obuolys, grūšis ir slyva. Kol tokis augmuo pasodintas iš grūdo pradeda nešti vaisių, ima net kelis metus. Gi šiltame klimate medžiai greičiau au-

ga, viena; antra, Burbankas pasodindavo, sakydam, obuolio grūdą ir leisdavo jam užaugti apie šešis colius, paskui jis jį nupjaukdavo pašaknėse ir įdiepydavo didelėn obelėn. Tokiu būdu jis jau sekanciais metais, dažnai, gaudavo naujamedžio vaisių. Jeigu geras, jeigu tas, ko jis įieškojo, palieka ir skaito darbą užbaigtu. Bet jeigu, taip sakant, neišdegė, tai tyrinėjimą jis tęsia toliau ir toliau, pakol prie pageidaujimų pasekmių prieina.

Californijoje Burbankas pasirinko vietą Santa Rosa'oj. Tiek tik pinigų teturėdamas, ne ką jis galėjo ir nupirkti. Tai pasirinko keturis akrus (apie hektaras ir pusę) pelkyno. Tame pelkynė, apsausinęs ir aptaisęs, kaip geriausiai galėjo, jis pradėjo savo tyrinėjimus gamtoje, kurie per amžius nebus užmirsti.

Vėliau, kada prasigvyveno, Burbankas nusipirko netoliese Sebastopoly septyniolikos akrų plotą.

Amerika nebuvo mačius tokių vaisių, kol Burbanko neturėjo. Puikioji bekaulinė slyva yra jo darbas. Jis pastebėjo, kad Francijoje auga bevėrė slyvelė, gero pipiro didumo ir dikčiai neskanus skonio, bet be kaulėlio, kaip kokia uoga. Jį tas faktas nemažai suždomino, ir jis griebėsi už darbo sujungti tą bekaulę ir bevėrę slyvelę su gera slyva, kuri turėjo didelį nepageidaujamą kaulą. Po didelio darbo ir rūpestingo tyrinėjimo, jam pasisekė išvystyti slyvą, kuri paveldėjo ne tik abiejų tėvų gerąsias ypatybes—neturėjo kaulo ir buvo saldi,—bet dar buvo daug didesnė ir gražesnė visai kaip.

Amerikos vakaruose, ypatingai apie Texas valstiją, auga gausybės kaktusų, įvairių kaktusų. Viena rūšis tų kaktusų yra labai gausi fruktų auginime—kaktusinių grūšių. Ta kaktusinė grūšė kaip skani, taip ir maistinga. Tik vieną dikčią nepageidaujamą daiktą ji turi, tai nesvietiškai didelius, dviejų colių ilgumo, spyglius. Ir tie spygliai taip smailūs, taip pavojingi, jog beveik nereikia nei prisiliesti, o jie jau sulindo tau į rankas, kurių paskui negali iškrapštyti per saivaites.

Tenaitiniai gyventojai per laikus žiūrėjo į tas kaktusines grūšes, kaip lapę į vynuoges: nesvietiškai daug puikių fruktų, bet pasiekti negalima...

Pastebėjęs tą negeistiną padėtį Burbankas pasiūlė darban, idant kaip nors būtų surastas būdas panaikinti tuos kaktusų spyglius, ir paliuosuoti tiek daug puikaus maisto tenaitiniams gyventojams. Jis tų kaktusų prisirėdė daugybės ir pradėjo juos išvystyti pasirinkimo būdu. Ir jo puikus regėjimas biskį po biskį išvystė tokius kaktusus, kad ne tik spyglių ant jų ir jų fruktų

nebeliko, ale ir pačius vaisius daug daugiau pagerino ir juos taip padarė švelnius, kaip žydinčių karklynų pumpurus. Dabar tiems žmonėms ne tik nebereikia šalintis nuo tų kaktusų, kaip nuo kokios pavietrės, ale juos sodina soduose ir daržuose, kaipo naudingus ir pageidaujančius augmenis.

Daugeliui mums yra žinomi valakiški riešutai (walnuts), taipgi ir jų medis, kuris taip naudingas ir puikus gaminiui visokių rakandų dėl stubų ir dailės vietų. Burbankas pastebėjo, kad tas taip naudingas medis nesvietiškai ilgai auga, kol jau būtų galima vartoti dėl materijolo. Jis griebėsi jį išvystyti geresniu medžiu, duodančiu geresnius riešutus ir užaugančiu į pilną medį visai trumpu laiku, palyginant, kiek laiko reikėdavo pirmiau užaugti. Ir, va, jis suteikė pasauliui valakiško riešuto medį, kuris į apie dešimt metų užauga tiek, kiek imdavo augti septyniadešimt penkis metus, ir dar geresnius riešutus duoda. Tą jis atsiekė per "hibridization"—per sujungimą amerikoniško medžio su persišku medžiu.

Tuo savo atsiekimu Burbankas suteikė žmonijai ne tik geresnį ir greitesnį valakiško riešuto medį ir geresnius riešutus, bet jis taip gi parodė, kaip žmonės per studijavimą ir tyrinėjimą gali sau pasigelbėti ir su kitais gan svarbiais ir naudingais medžiais, kurie ištikrųj ima per daug laiko užaugti. Galima sakyti, jog aržuolas yra vienas iš naudingiausių medžių pasaulyje. Vienok jis taip palengva auga, kad jo vartojimą, taip sakant, verkiant turi aprūbežiuoti, o jei ne, tai išnaikinsi visus aržuolus pirm laiko ant amžių. Burbankas ir čia parodė, jog aržuolų veislė galima taip pagerinti, kad jie jau tiek užaugtų per, sakysim, dvidešimt metų, į materijolo mierą, kiek jiems iki šiolei imdavo net šimtas metų. Burbankas parodė, jog galima priversti gamtą žmogui taip tarnauti, kaip jis pageidauja, idant jam būtų lengviau ir smagiau ant šio svieto gyventi.

O kaip žmogaus gyvenimas modernizuojasi, taip ir jo reikalai keičiasi. Šiandien pas visus konservuotas valgis yra paprastas dalykas. Bet tas konservavimas reikalauja iš gamtos tam tikros tvarkos augmenyse, o kitaip nebus taip parankus ir naudingas konservavimas.

Patarnavimas Apsirūpinime Maistu

Viena valgių konservavimo įstaiga pareikalavo iš Burbanko, idant jis išvystytų tokius žirnius, kurie būtų tam tikro didumo, turėtų vienokių kiekį žirnių ankštyje, kad ankštys būtų vienokio dy-

džio, ir kad visi žirniai prispėtų vienu laiku, dėl parankumo suėmimui ir sukonservavimui. Net nesinorėtų ir tikėti, vienok Burbankas ėmė ir išvystė tokius žirnius, per pasirinkimą, į penkias žirnio gentkartes!

Be to, pas žmones yra tokių pageidavimų, kad iš to paties augmens reikalauja skirtingos naudos. Paimkime, pavyzdžiui, tokius du interesus, kaip karvių auginimą ir kukurūzų aliejaus dirbimą. Kuris karves auginą, nori auginti tokius kukurūzus, kurie duoda kuo daugiausiai žolės—pašaro. Jam grūdai kaip ir nereikalingi. Bet paimkime aliejaus darytojus: jie norės, idant kukurūzai būtų kuo grūdingiausi, kad varpos būtų didelės ir šiaudai maži, kad duotų kuo daugiausia aliejaus.

Čia Burbankas taipgi patenkino abiejus. Jis išvystė kukurūzus dėl pašaro, kurie auga kaip kokia giria, didžiausi, o varpos tik kur-ne-kur, ir tos pačios kai išalkusios. Ir Burbankas išvystė tokį kukurūzą, kuris ne tik mažą šiaudą ir didelę varpą auginą, ale ir aliejingesnis net šešiolika sykių už visus kitus buvusius ar esančius kukurūzus.

Galėtume daugybes ir daugybes suminėti jo išvystytų naujų ir pagerintų augmenų, nes jis neapsistojo vien tik ant kelių daržovių ar kvietkynų. Jis išvystė galybes ir kitokių augmenų, nemažiau svarbių žmogaus gyvenime, kaip ir aukščiausi suminėti. Bet užteks ir tiek suminėjus, idant įrodžius ir supratus, kokią svarbią ir nepavaduojančią rolę sulošė Burbankas žmogaus gerovei...

Darbo Būdai

Dabar bus svarbu pamatyti, kaip jis augmenis pagerino ir kaip stačiai iš nebūtų būtų padarė—sutvėrė naujus augmenis, kaip ir atlikdamas "dievo" darbą.

Ypatingai sujungimas, "hybridization," nėra jau taip keblus procesas. Daleiskim, Burbankas norėjo išvystyti naują augmenį iš pupos ir žirnio. Jis apdengė pupą ir žirnį šydrų pirm žydėjimo. Kada pupa ir žirnis pražydėjo, jis jų žiedelius sulietė, kaip ir pakratė vieno žiedelio miltelius ant kito, arba kas juose yra, kas nusiima arba nusitepa, o paskiau ir vėl uždengė tuos žiedelius tinkeliu, idant vabalai arba bitės neužlėktų ir neužneštų savo kojomis kitų žiedų dulkių ir nesugadintų darbo.

Kada toks žirnis ar pupa užaugo, jų grūdai buvo tokie pat, kaip ir pirmiau. Bet kada juos pasėjo iš naujo, tada jau nei žirnio ir nei pupos nebegavo: gavo visai naują ir skirtingą augme-

nį, kuris nepanašus nei pupai, nei žirniui. Jeigu Burbankui toks naujas augmuo nepatiko, netiko komercijai ir vartojimui, jis tą naują augmenį sodino ir jo žiedą vėl lietė arba prie žirnio, arba prie pupos, ir vėl augino naują augmenį, kol pasiekė tą, ko pageidavo: saldumo, rūgštumo, kvapnio, dydžio, stiprumo, arba bile ypatingų, kurių jis pageidavo. Ir taip per neatlaidų darbą jis pasiekė pageidaujamų rezultatų, kaip daržovėse, taip ir vaismedžiuose. Ir taip šiandien, sekdamas Burbanko pavyzdžius, gali užsiimti tokiu praktikavimu bile kas.

Pasirinkimo būdu išvystyti bile augmenį bus jau kiek sunkeliau, o kai kada ne visiems ir galima. Čia jau turi turėti tam tikrus ir gamtos apdovanojimus, gabumus. Sakysim, nori išvystyti saldesnį ir didesnį obuolį. Čia jau turi begaliniai daug obuolio grūdų prisėti ir daboti, kuris iš jų turi tendenciją auginti saldesnius obuolius. Bet jeigu, sakysim, kaip Burbankas patyrė, reikės priauginti apie dešimtų tūkstančių obelių ir jas daboti, kuri duoda pageidaujamus vaisius, tai ne visiems tas bus galima: per dideli ir darbas ir iškaščiai. Čia jau reikalingi ir nepaprasti žmogaus gabumai.

Burbankas prisiosindavo bile augmenų ne tik dešimtimis tūkstančių, bet ir iki penkiasdešimtų tūkstančių. Ir jis nelaukdavo, kol augmuo užaugs ir duos vaisių, idant pažinti jo ypatybes. Kaip tik augmuo paaugo kelis colius, Burbank pasileisdavo su keliais pagalbininkais stebėti jų išvaizdą jų lapuose ir kamienė. Per visus tuos tūkstančius pasėlių, jis surasdavo gal tik gerą tuziną, kurie atrodė skirtingesni už visus kitus. Išrinktuosius pasodindavo ir tėmydavo jų vaisius, o kitus, tuos tūkstančius, sudėgindavo!

Ir buvo patirta, jog kuriuos Burbankas palaikė nepaprastais, tie ir buvo skirtingi nuo visų kitų tos pačios genties vaisių. O kuriuos jis buvo palaikęs tik paprastais, tie ir pasirodė paprasti. Tuos nepaprastus vėl sėjo ir vėl rinko, kurie dar geresnės žymės turi, o likusius naikino. Ir taip darydamas, per kelias gentkartes, jis išvystė tokius augmenis, kokių jis pageidavo.

Taip jis ir prirodė, jog tik per labai dideles augmenų šeimynas tegalima tikėtis surasti geresnėmis, arba pageidaujamomis ypatybėmis vaisių. Jeigu tik po biskį ko auginsi, tai labai mažai galima turėti viltį ką nors naujo, nepaprasto rasti. Gamta, matyt, linkus daugiau auginti paprastų, o tik biskelį gerų arba geresnių. Ir jeigu vienodose aplinkybėse keli augmenis augs, o skirtingo didžio užaugs, kaip, pavyzdžiui,

dažnai atsitinka su bulvėmis viename kelme—vienos mažesnės, kitos didesnės, tai mažesniųjų ateinančios gentkartės turės tendenciją augti mažesnėmis, sako Burbankas, o didesniųjų—didesnėmis.

Kai pamislini apie senus laikus Lietuvoje, net juokas ima. Nagi, ten palikdavome sėklai viską, kas mažiausis. Nenuostabu, todėl, kad su laiku bulvės taip sumažėdavo, kad net žirnių veislės išvirsdavo. Laiks nuo laiko eidavom pas latvius įieškoti geresnės bulvių sėklos, taip ir kitų augmenų, arba ir gyvulių, paukščių.

Burbankas turėjo mintį ir žmonių veislę. Kada jis patyrė, jog geresnį augmenį galima rasti tik tarp labai, labai daug tos pat rūšies augmenų, tai jis pradėjo baugintis, būk žmonija gali netekti gabiosios veislės žmonių, kada jau pasireiškė labai plati gimdymo kontrolė. Jis įrodinėjo, kad labai retai pasitaiko gabiausias užgimti iš pirmutinių; dažniausia gabiausi gimsta kelintas ar net kelioliktas. Jis pats, vienas iš gabiausių pasaulio žmonių, gimė tryliktas. O Benjaminas Franklinas, savamokslis Amerikos patriotas, revoliucionierius ir mokslininkas, gimė net keturioliktas šeimynoje.

Visi jie gimę, prirodinėja, vienokiose aplinkybėse, pirmieji dar ir geresnėse, nes tėvai dar nebuvo taip didelės šeimynos nuvarginti, o visgi nei vienas iš pirmiau gimusių neparodė net nei dalies tiek gabumų, kiek Luther Burbank, arba Ben. Franklinas. Taip ir esą didžiumoj atsitikimų. Taigi Burbankas ir pageidavęs, dėl naudos žmonijos, kuo didžiausių šeimynų.

Lengva to pageidauti, bet ne taip lengva šiais laikais įgyvendinti praktikoj. Nežiūrint, kiek gabių žmonių didelėmis šeimynomis neprigimdytum, šiandien be gimdymo kontrolės stačiai nebegalima apseiti ir tiek.

American Institute of Public Opinion apklausinėjo žmones įvairiose vietose ir padarė išvadą, kad nuolatos Amerikoje šaltį turi apie 18,000,000 žmonių. Patirta, kad iš kiekvienų trijų šeimų vienoje šeimoje kas nors serga šalčiu.

Apskaitant nuostolius darbo dienomis, kasmet šalis turi apie bilioną dolerių nuostolių dėlei susirgimų šalčiu.

Medicinos mokslui dar nepavyko surasti būdus išnaikinimui šalčio ligos.

Dešimts metų atgal (1930) oru kelinė kainavo 12c už mylią. Šiandien kainuoja tik 5c už mylią.

BIELAZARAS

(Taša nuo 132 pusl.)

—Tai kokie ponai, rupuzės,—garsiai, kaip plaktuku, kaukštelėjo senio panaktinio balsas.— Ar aš nesakiau? Netikėk ponu, negirk jo, kol neišmėsinėjai... Tiek lazdu, Ogi kiekviena po šimtą mūsų yra atkūdavojus.

Tačiau daugiau nė vienas į senio pastabas neatsiliepė. Visi žvalgėsi po parką kalbėdami, kaip dirbs gautąją žemę, iš kur gaus sėjos, gyvulių ir pinigų.

Staiga pamatė graudų reginį ir visi stabtelėjo. Bielazaras stovėjo šaltas ir išdidus, nenuleisdamas nuo savo buvusių kumelių akių, lyg laukdamas juos į paskutiniąją kovą, lyg laukdamas sau užtarnautos baismės.

Vyrai moterys sustojo, sužiuro į jį nekantraudamos, tačiau nė vienas jo nelietė, tartum suprasdami, kad griebti jį ir užmušti būtų jam per lengva mirtis.

—Tamsta, pone, gali eiti nakvoti,—ramiai tarė Marna,—tik rytoj turėsi paaiškinti, dėl ko išpiovei paukščius ir gyvulius.

Bielazaras nejučia šyptelėjo ir nusigrįžo. Jis ėjo pamažėl lazda pasiramsčiuodamas ir, už parko stabtelėjęs, atsigrįžo į savo buvusiojo dvirio rūmus, pakėlė dešiniąją ranką, lyg persižegnoti norėdamas, ir staiga krito kniūbsčias ant kairiojo šono. Jis daugiau nebeapkilo.

Turėsimiems Gimti Vaikams

Ar suskaičiuosi kvapias gėles tarp laukų? Pažiūrėk, kiek danguje žvaigždžių.

Kiek pasaulyje gimsta laimingų vaikų,— Lyg pavasario žiedas auga daugelis jų.

Ir skambės, ir džiaugsis tamsūs miškai. Pradės paukščiai viršum miškų skraidyt, O jaunoji karta, keldama bures aukštai, Galės pavasario žiūromis plaukyt.

Ir kurį kartą draugė su žilais plaukais, Tačiau su siela jauna pas juos ateis.

Ir su vikriais, laimingais vaikais Ji savo vaikystę iš naujo praleis.

Achavnis.

(Vertė J. Ž.)

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912, AND MARCH 3, 1933.

of SVIESA, published quarterly at Brooklyn, N. Y., for October 1st, 1941.

State of New York
County of Kings

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid personally appeared D. M. Sholomskas, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Sviesa and that the following is to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid, publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Act of March 3, 1933, embodied in section 537, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publishers, editor, managing editor, and business managers are: Publisher American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Managing Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Business Manager, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of the stockholders owning or holding one per cent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company or other unincorporated concern, its name and address, as well as those of each individual member, must be given.) American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., President, P. Pakalniškis, 70-42 Link Ct., Maspeth, N. Y., Secretary, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., Treasurer, O. Depsas, 62 Union Ave., Brooklyn, N. Y.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, of other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company but also in cases where the stockholder or security holder appear upon the books of the company as trustee or in any other

fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said, two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the twelve months preceding the date shown above is (This information is required from daily publication only).

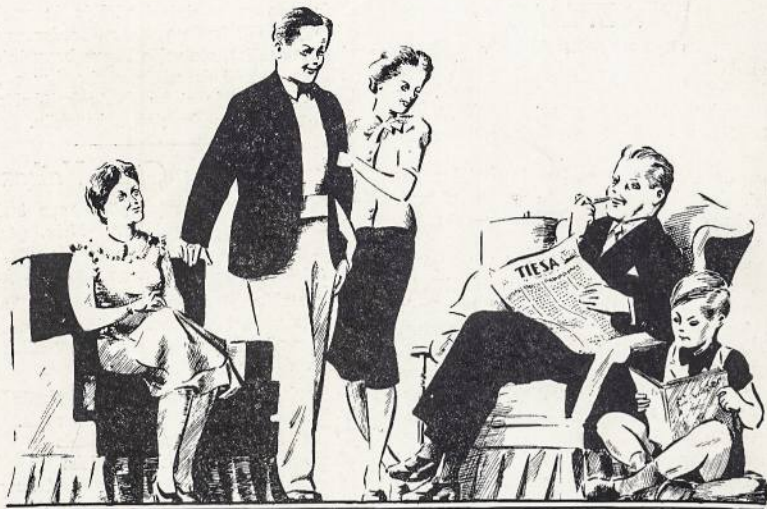
D. M. SHOLOMSKAS,
Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 25 day of September, 1941.
(Seal)

LILLIAN COLWELL,
Notary Public.

Kings County
Clerks No. 488.
Reg. No. 3138.

(My commission expires March 30, 1943.)

Pavyzdinga LDS Šeima

KAI SU jūsų šeima? Ar visi šeimos nariai priguli prie LDS? Jei dar nepriguli, tai jie turėtų visi įstoti į LIETUVIŲ DARBININKŲ SUSIVIENIJIMĄ. Dabar, kai prasideda Aštuntas LDS Vajus gavimui naujų narių į LDS, tai geriausia proga jiems tai padaryti.

Dabar jaunimui visai nereikia mokėti įstojimo, nepaisant į kurį skyrių apdraudos ar pašalpos jie norėtų įsirašyti.

Vaikų skyriui irgi nereikia mokėti jokio įstojimo. Vaikai yra priimami nuo dviejų metų amžiaus.

Lietuvių Darbininkų Susivienijime apdrauda ir pašalpa galima gauti pigiau, negu apdraudos kompanijose ar kitose fraternalėse organizacijose. Jei jums gerai prigulėti prie LDS, tai gali būt gerai ir jūsų visai šeimai.

Eidami į savo kuopos susirinkimą, nepamirškite nusivesti ir savo šeimos narius prirašyti, arba, dar geriau, prieš susirinkimą nueikite pas kuopos organizatorių ar sekretorių ir jie jums pagelbės visą šeimą įrašyti į savo organizaciją.

Jūsų šeima irgi gali tapti pavyzdine LDS šeima!

Lietuvių Darbininkų Susivienijimas

GERIAUSIA LIETUVIŲ FRATERNALE ORGANIZACIJA

419 LORIMER STREET

BROOKLYN, N. Y.